

RAPORT Z WIZYTACJI

(ocena programowa)

dokonanej w dniach 13-14 listopada 2014 r. na kierunku „rolnictwo”
prowadzonym w obszarze nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych,
w dziedzinie nauk rolniczych na poziomie studiów pierwszego i drugiego stopnia,
o profilu ogólnoakademickim
realizowanych w formie studiów stacjonarnych i niestacjonarnych
na Wydziale Biologiczno-Rolniczym Uniwersytetu Rzeszowskiego

przez Zespół wizytujący Polskiej Komisji Akredytacyjnej w składzie:

przewodnicząca: prof. dr hab. Grażyna Jaworska – członek PKA

członkowie: prof. dr hab. Piotr Stypiński – członek PKA, ekspert PKA,

prof. dr hab. Franciszek Rudnicki – ekspert PKA,

mgr Agnieszka Socha-Woźniak – ekspert PKA ds. formalno-prawnych

Wiktor Kordyś – ekspert PKA ds. studenckich

Krótką informacja o wizytacji

Ocena jakości kształcenia na kierunku „rolnictwo” prowadzonym na Wydziale Biologiczno-Rolniczym Uniwersytetu Rzeszowskiego przeprowadzona została z inicjatywy Polskiej Komisji Akredytacyjnej w ramach harmonogramu prac przyjętego przez Prezydium PKA na rok akademicki 2014/2015. Polska Komisja Akredytacyjna po raz trzeci oceniała jakość kształcenia na powyższym kierunku. Informacje na temat wyniku poprzedniej oceny zamieszczone zostały w Załączniku nr 3 do niniejszego Raportu.

Wizytacja została przygotowana i przeprowadzona zgodnie z obowiązującą procedurą. Poprzedzona była zapoznaniem się Zespołu Oceniającego z przedłożonym przez Uczelnię Raportem Samooceny oraz podziałem zadań pomiędzy członków Zespołu. Raport z wizytacji opracowano na podstawie Raportu Samooceny oraz dokumentacji przedstawionej przez Uczelnię w toku wizytacji, spotkań i rozmów przeprowadzonych z Władzami Uczelni oraz Wydziału, pracownikami i studentami ocenianego kierunku, hospitacji zajęć, wizytacji infrastruktury dydaktycznej oraz przeglądu wybranych prac etapowych (kolokwia zaliczeniowe, egzaminy) i losowo wybranych prac dyplomowych wraz z ich recenzjami.

Władze Uczelni i Wydziału stworzyły dobre warunki do pracy Zespołu Oceniającego PKA.

Załącznik nr 1 Podstawa prawna wizytacji

Załączniknr2 Szczegółowy harmonogram przeprowadzonej wizytacji uwzględniający podział zadań pomiędzy członków zespołu oceniającego.

1. **Koncepcja rozwoju ocenianego kierunku formułowana przez jednostkę***

- 1) Koncepcja kształcenia nawiązuje do misji Uczelni oraz odpowiada celom określonym w strategii jednostki,

Misja i Strategia Uniwersytetu Rzeszowskiego została przyjęta przez Senat zgodnie z § 35 ust. 1 pkt b Statutu Uczelni – Uchwałą nr 123/05/2013 w dniu 23 maja 2013 r. w sprawie Strategii Rozwoju Uniwersytetu Rzeszowskiego na lata 2013-2020. Stanowi ona dokument szczegółowo określający misję Uniwersytetu, główne założenia strategii, ogólne cele programowe w głównych obszarach działania, oraz cele szczegółowe i środki realizacji strategii. Zgodnie z tym dokumentem Uniwersytet Rzeszowski to kulturotwórczy, przedsiębiorczy i nowoczesny ośrodek akademicki kreujący rozwój społeczno-gospodarczy oraz kształtujący kapitał intelektualny dla potrzeb współczesnej gospodarki i kultury, na bazie wysoko wykwalifikowanej kadry, nowoczesnego zaplecza naukowo-badawczego, wysokiej jakości badań, dziedzictwa kulturowego regionu i kraju, w zgodzie z fundamentalnymi wartościami, zasadami i normami postępowania utrwalonymi w tradycji uniwersyteckiej. W dokumencie tym funkcjonowanie Uniwersytetu podzielono na 4 obszary: Kształcenia, Nauki, Współpracy z otoczeniem i Zarządzania Uniwersytetem. W każdym obszarze kształcenia określono cel strategiczny oraz szczegółowe cele operacyjne. Wypracowane cele strategiczne oraz operacyjne pozwalają na osiągnięcie założenia Uniwersytetu Rzeszowskiego jako kulturotwórczego, przedsiębiorczego i nowoczesnego ośrodka akademickiego.

Zgodnie z § 42 ust. 1 pkt a Statutu Uczelni do kompetencji Rady Wydziału należy ustalanie ogólnych kierunków działalności wydziału. Zgodnie z powyższym przepisem Strategia rozwoju Wydziału Biologiczno-Rolniczego UR na lata 2014-2020, zatwierdzona została na posiedzeniu Rady Wydziału w dniu 22 września 2014 r. Strategia rozwoju Wydziału Biologiczno-Rolniczego UR na lata 2014-2020 w pełni wpisuje się w misję i strategię Uniwersytetu Rzeszowskiego. Podobnie jak w dokumencie uczelnianym wypracowano 4 obszary działań (Kształcenia, Nauki, Współpracy z otoczeniem i Zarządzania Wydziałem). Dla każdego z obszarów wyznaczono zadania odnoszące się do celów strategicznych i operacyjnych przyjętych w Strategii Rozwoju UR.

Na podstawie dokumentu Strategia rozwoju Wydziału Biologiczno-Rolniczego UR na lata 2014-2020 określono koncepcję kształcenia na kierunku „rolnictwo”. Uwzględniono fakt rolniczego charakteru Polski południowo – wschodniej, istniejące uwarunkowania środowiskowe, gospodarcze i społeczne, a zwłaszcza kierunki działań zawarte w Strategii Województwa Podkarpackiego 2020 w zakresie rolnictwa. W tej Strategii jako jeden z głównych celów przyjęto poprawę konkurencyjności sektora rolno-spożywczego, a służącymi temu działaniami mają być: poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację; zmiana struktur rolnych; rozwój biogospodarki. Te cele odpowiadają kompetencjom właściwym dla kształcenia rolniczego, a charakterystyka kierunku wskazuje na wiedzę i umiejętności właściwe dla funkcjonowania absolwentów w praktycznym rolnictwie i jego otoczeniu. Uwzględnienie potrzeb regionalnej gospodarki rolnej jest pożądanym podejściem w tworzeniu koncepcji kształcenia na tym kierunku. Ofertę kształcenia cechuje znaczna różnorodność wyrażająca się modułami specjalnościowymi na obu poziomach kształcenia zawodowego oraz interdyscyplinarność pozostałych treści kształcenia. Przyjęta koncepcja kształcenia na kierunku „rolnictwo” wpływa też na charakter prowadzonych badań naukowych. Służą one unowocześnieniu rolnictwa i zwiększeniu jego wydajności w regionie Polski południowo-wschodniej.

Studia I stopnia pozwalają na nabycie podstawowej wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych w celu realizacji zadań zawodowych w zakresie prowadzenia produkcji rolniczej, w tym w szczególności własnego gospodarstwa rolnego. Natomiast w wyniku realizacji studiów II stopnia następuje poszerzenie i pogłębienie wiedzy, wykształcenie zaawansowanych umiejętności oraz nabycie pogłębionych kompetencji inżynierskich i społecznych umożliwiających samodzielną twórczą i krytyczną, zgodną z zasadami etycznymi, realizację zadań zawodowych, wynikających z rozwoju obszarów wiejskich oraz funkcjonowania infrastruktury rolniczej oraz wykonywania i opracowywanie wyników badań. W opracowanym programie kształcenia zagwarantowano studentom dostęp do nowoczesnej wiedzy z zakresu nauk rolniczych. „Rolnictwo” pomimo stosunkowo małej liczby studentów na tle innych funkcjonujących kierunków stanowi wiodący kierunek kształcenia na Wydziale, co wynika z tradycji kształcenia na tym kierunku. Oferta dydaktyczna obejmuje na I i II stopniu kształcenia po trzy specjalności, co w stosunku do liczby studentów studiujących ten kierunek (na roku około 20-40 osób) jest ofertą w pełni wystarczającą i umożliwia elastyczne kształtowanie programu kształcenia.

- 2) wewnątrzni i zewnątrzni interesariusze uczestniczą w procesie określania koncepcji kształcenia na danym kierunku studiów, w tym jego profilu, celów, efektów oraz perspektyw rozwoju.

W strategii Uczelni i Wydziału dużo uwagi poświęca się współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Wyrazem tego jest angażowanie przedstawicieli otoczenia społeczno-gospodarczego w tworzenie koncepcji kształcenia na kierunku. W pracach nad programami kształcenia na kierunku „rolnictwo” brali udział zarówno interesariusze wewnątrzni (nauczyciele akademicy, studenci), jak i interesariusze zewnątrzni - konsultacje prowadzone były z *Zespołem ds. konsultacji programów kształcenia* w skład, którego wchodzi przedstawiciele: PODR w Boguchwale, Centralnego Ośrodka Badania Odmian Roślin Uprawnych w Poznaniu, Stacji Oceny Odmian w Przecławiu, Zakładów Doświadczalnych Oceny Odmian Dukła, Lubliniec Nowy; Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin, Sadowniczo-Szkółkarskiego Zakładu Doświadczalnego w Albigowej, Gospodarstwa Ogrodniczego w Trzebownisku, Małopolskiego Centrum Biotechniki w Krasnem, Gospodarstwa Agroturystycznego „Zagroda u Kowala”, Okręgowego Związku Hodowców Koni w Rzeszowie, a także Fundacji Pro-Carpathia. Interesariusze zewnątrzni czynnie uczestniczą w kształceniu przyjmując studentów na praktyki zawodowe, będące integralną częścią programu studiów.

Nauczyciele akademicy oraz studenci uczestniczą w określaniu koncepcji kształcenia kierunku „rolnictwo” poprzez uczestnictwo w Komisjach Wydziałowych (np. Komisji Dydaktycznej, Zespole ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia) oraz posiedzeniach Rady Wydziału Biologiczno Rolniczego Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Wydział Biologiczno-Rolniczy współpracuje także z krajowymi i zagranicznymi instytucjami naukowymi, jak również z regionalnym środowiskiem społecznym i samorządowym. Kontakty z jednostkami naukowymi w Polsce i za granicą umożliwiają poszerzenie oferty dydaktycznej.

Ocena końcowa 1 kryterium ogólnego **w pełni**
Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) **Koncepcja kształcenia na kierunku „rolnictwo” prowadzonym przez Wydział Biologiczno-Rolniczy jest ściśle powiązana z misją i strategią Uniwersytetu Rzeszowskiego w Rzeszowie oraz ze strategią Wydziału. Koncepcja kształcenia ma też wyraźne odniesienia do potrzeb regionalnej gospodarki rolnej**
- 2) **Udział interesariuszy wewnętrznych w kształtowaniu oferty dydaktycznej na kierunku „rolnictwo” polega przede wszystkim na ich uczestnictwie w pracach komisji wydziałowych oraz organów kolegialnych. W opracowaniu i kształtowaniu koncepcji kształcenia na ocenianym kierunku biorą udział interesariusze zewnętrzni.**

2. Spójność opracowanego i stosowanego w jednostce opisu zakładanych celów i efektów kształcenia dla ocenianego kierunku oraz system potwierdzający ich osiągnięcie.

- 1) Zakładane przez jednostkę efekty kształcenia odnoszące się do danego programu studiów, stopnia i profilu, kształcenia są zgodne z wymogami KRK oraz koncepcją rozwoju kierunku; zakładane efekty kształcenia na kierunkach o profilu praktycznym uwzględniają oczekiwania rynku pracy lub wymagania organizacji zawodowych, umożliwiające uzyskanie uprawnień do wykonywania zawodu, a na kierunkach o profilu ogólnie akademickim wymagania formułowane dla danego obszaru nauki, z której kierunku się wywodzi; opis efektów jest publikowany.

W Uniwersytecie Rzeszowskim kształcenie na kierunku „rolnictwo” jest prowadzone na studiach I^o od początku istnienia uniwersytetu, tj. od 2001 roku, a na studiach II° od 2006 roku. Do 2012 roku cele kształcenia, sylwetki absolwentów oraz programy studiów były formułowane w oparciu o obowiązujące wówczas standardy dla studiów I i II° tego kierunku. W pełni odpowiadały one wymaganiom zawartym w tych standardach i obecnie są realizowane tylko przez ostatni rocznik studiów I^o.

W 2012 roku uczelnia, dostosowując się do obowiązującego prawa (Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011r., w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego (Dz. U. nr 253, poz. 1520), opracowała nowe programy kształcenia w oparciu o następujące dokumenty prawa wewnątrzuczelnianego, zawierające procedury opracowywania, konsultowania i zatwierdzania programu kształcenia:

- Uchwałę nr 353/01/2012 Senatu Uniwersytetu Rzeszowskiego z dnia 26 stycznia 2012 r. w sprawie określenia zasad projektowania i weryfikacji programów kształcenia w Uniwersytecie Rzeszowskim,

- Zarządzenie nr 18/2012 z dnia 8 marca 2012 r. Rektora Uniwersytetu Rzeszowskiego w sprawie określenia szczegółowych zasad dotyczących projektowania programów kształcenia na studiach pierwszego, drugiego stopnia i jednolitych studiach magisterskich oraz sporządzania ich dokumentacji w Uniwersytecie Rzeszowskim wraz z Aneksami nr 1 z dnia 19 kwietnia 2012 r. i Aneksami nr 2/2013 z dnia 11 marca 2013 r.,

- Zarządzenie nr 4/2012 Rektora Uniwersytetu Rzeszowskiego z dnia 20 stycznia 2012 r. w sprawie wzoru opisu przedmiotu (sylabusu) obowiązującego w Uniwersytecie Rzeszowskim,

- Zarządzenie nr 47/2012 Rektora Uniwersytetu Rzeszowskiego z dnia 29 maja 2012 r. w sprawie zmian w procedurze przyjmowania dokumentacji dotyczącej programów kształcenia na Uniwersytecie Rzeszowskim,

- Uchwałą nr 407/05/2012 Senatu Uniwersytetu Rzeszowskiego z 31 maja 2012 r. w sprawie wytycznych dla rad podstawowych jednostek organizacyjnych Uniwersytetu Rzeszowskiego określających zasady tworzenia planów i programów studiów podyplomowych oraz kursów,

- Uchwałą nr 88/02/2013 Senatu Uniwersytetu Rzeszowskiego z dnia 28 lutego 2013r. dotycząca zmian w Uchwale nr 353/01/2012 Senatu UR z 26 stycznia 2012 r. w sprawie określenia zasad projektowania i weryfikacji programów kształcenia na Uniwersytecie Rzeszowskim.

Dla kierunku „rolnictwo” sformułowano efekty kształcenia i opracowano programy, które mają zmierzać do realizacji tych efektów. Na obu poziomach przewidziano kształcenie w profilu ogólnoakademickim. Kierunkowe kształcenie I⁰, prowadzące do uzyskania tytułu zawodowego inżyniera, obejmuje 7 semestrów i jest prowadzone w 4 modułach specjalnościowych: ‘agronomia z agrobiznesem’, ‘kształtowanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej’, ‘rolnictwo ekologiczne z agroturystyką’ oraz ‘ekonomika produkcji rolniczej’. Drugi stopień studiów jest 3-semestrowy i oferuje 3 pierwsze moduły specjalnościowe takie same jak na studiach I⁰. Pomimo oferowanych kilku modułów specjalnościowych realizowany jest zwykle tylko jeden z nich, najczęściej „agronomia z agrobiznesem”.

Obowiązujący program wraz opisem efektów kształcenia dla kierunku „rolnictwo” dla studiów I i II stopnia, począwszy od roku akademickiego 2012/2013, został przyjęty na posiedzeniu Rady Wydziału B-R w dniu 24 maja 2012 r. Efekty kształcenia wraz z tabelą zgodności kompetencji inżyniera z kierunkowymi efektami kształcenia Senat Uczelni zatwierdził następnie Uchwałą nr 434/06/2012 z dnia 21 czerwca 2012 r. w sprawie określenia efektów kształcenia dla kierunków studiów na Wydziale Biologiczno-Rolniczym. Ostatnią zmianę w programach kształcenia dla powyższego kierunku studiów, Rada Wydziału B-R zatwierdziła na posiedzeniu w dniu 16 czerwca 2014 r.

Punktem wyjścia do opracowania efektów kształcenia dla kierunku „rolnictwo” była koncepcja i cele kształcenia. Efekty kształcenia sformułowano dla kierunku studiów, osobno dla I i II⁰. Przyporządkowano je do obszaru kształcenia w zakresie nauk rolniczych i leśnych opisanego w Krajowych Ramach Kwalifikacji (KRK). Dla I⁰ kształcenia sformułowano 50 efektów, w tym 23 w zakresie wiedzy, 19 w zakresie umiejętności oraz 8 w zakresie kompetencji społecznych. Dla II⁰ studiów tych efektów jest odpowiednio 43, 15, 20, 8. Efekty dla obu poziomów kształcenia wskazują na znaczny stopień interdyscyplinarności studiów. Wprawdzie większość efektów odnosi się do dyscypliny ‘agronomia’, ale niektóre także do innych dyscyplin z dziedziny nauk rolniczych, takich jak ‘ochrona i kształtowanie środowiska’, ‘zooteknika’ czy ‘inżynieria rolnicza’. Sformułowano efekty odpowiadają wskazaniom określonym w Krajowych Ramach Kwalifikacji (KRK) dla profilu ogólnoakademickiego I⁰, i odpowiednio II⁰, kształcenia w obszarze nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych, a także wszystkim wymaganiom KRK dotyczącym umiejętności inżynierskich na studiach I⁰. Pomimo zgodności zakładanych efektów z KRK zauważalna jest nierównowaga liczby efektów kierunkowych dla poszczególnych efektów zawartych w KRK. Na przykład aż 8 efektów kierunkowych wiedzy dla studiów I⁰ ma odniesienia do R1A_W01 KRK, podczas gdy do innych efektów KRK odniesiono po 1 – 3 efektów kierunkowych. To sugeruje nakierowanie studiów na osiągnięcie głównie efektu opisanego w KRK jako „ma podstawową wiedzę z zakresu biologii, chemii, matematyki, fizyki i nauk pokrewnych dostosowaną do studiowanego kierunku studiów”, a tak nie jest, jak stwierdzono po analizie programu studiów (pkt. 3 Raportu z wizytacji). Kształcenie na kierunku uwzględnia moduły specjalnościowe. Moduły te korespondują wprawdzie z kształceniem kierunkowym pod względem ich charakteru i treści,

jednak nie sformułowano dla nich efektów jakie powinien uzyskać absolwent. Zdaniem Zespołu Oceniającego poza efektami kierunkowymi, właściwym byłoby sformułowanie także efektów dla poszczególnych specjalności. Stwierdzić także należy, że zdefiniowane efekty kształcenia dla praktyk zawodowych pozwalają na osiągnięcie założonych kierunkowych efektów kształcenia.

W kartach poszczególnych przedmiotów podano treści kształcenia oraz przedmiotowe efekty kształcenia, które z reguły prawidłowo odniesiono do kierunkowych efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych tworząc spójny układ. Sylabusy są prezentowane studentom podczas pierwszych zajęć organizacyjnych z każdego z przedmiotów, a także znajdują się w dziekanacie

Interesariusze zewnętrzni i wewnętrzni uczestniczyli w określaniu efektów kształcenia na etapie ich projektowania. Tymi interesariuszami spoza uczelni byli przedstawiciele środowiska gospodarczego i rolnicy praktycy, a wewnętrznymi nauczyciele akademicy. W znacznym stopniu rolę tę mogą pełnić studenci, ponieważ niemal wszyscy wywodzą się ze środowisk wiejskich, jednak ich udział w formułowaniu efektów był znikomy. Jak wskazano w pkt 1.2 Raportu z wizytacji sprowadzał się do uczestnictwa w posiedzeniach Rady Wydziału na których omawiano kwestię kierunkowych efektów kształcenia. Sukcesywne natomiast zasięganie opinii studentów może służyć weryfikacji i uściśleniu efektów kształcenia.

Zakładane efekty kształcenia na kierunku są dostępne dla studentów. Podczas spotkania z Zespołem wizytującym PKA deklarowali oni znajomość efektów kształcenia. Są one im przekazywane podczas zajęć organizacyjnych z każdego z przedmiotów. Fakt ten należy ocenić jako dobrą praktykę.

Reasumując stwierdzić należy, że programy kształcenia są opracowane zgodnie ze standardami kształcenia (rozporządzenie MNiSW z dnia 12 lipca 2007 r.), jak również z Krajowymi Ramami Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (rozporządzenie MNiSW z dnia 2 listopada 2011 r.). Zdefiniowane efekty kształcenia są również charakterystyczne dla kierunku „rolnictwa”, i ściśle związane z obszarem nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych. Obejmują one wszystkie efekty konieczne do uzyskania kompetencji inżynierskich.

- 2) efekty kształcenia danego programu zostały sformułowane w sposób zrozumiały i są sprawdzalne,

Kierunkowe efekty kształcenia są sformułowane krótko, na ogół w sposób zrozumiały oraz posiadają odniesienia do efektów kształcenia dla obszarów nauk rolniczych i leśnych. Mają jednak mankamenty. Znacznym mankamentem przyjętych efektów kształcenia jest ich nadmierne podobieństwo dla obu poziomów kształcenia. Niektóre efekty (13) są identyczne dla studiów I^o i II°. Na przykład efekty dla drugiego stopnia studiów K_W15; K_U01; K_U02; K_U04; K_U05; K_U07 oraz niemal wszystkie w zakresie kompetencji społecznych są sformułowane tak samo jak dla I^o studiów. Także kilka innych efektów ma brzmienie bardzo podobne dla obu poziomów kształcenia, a różnią się tylko użyciem dla II° słów ma pogłębioną, poszerzoną albo zaawansowaną wiedzę. Wprawdzie w KRK dla II° studiów występują takie określenia, ale są one nieostre, a przez to mało konkretnie precyzują zakładany efekt. Te fakty sprawiają, że na podstawie efektów kształcenia trudno dostrzec istotne różnice, odrębność i tożsamość studiów I i II°.

Wadliwe są sformułowania niektórych efektów. Na przykład „zna...podstawowe zasady nawożenia roślin” (K_W10) lub „zna...podstawy agrotechniki...” (K_W15) jest dla studiów I^o

niewłaściwe ponieważ dotyczy tej wiedzy stosowanej, którą inżynier rolnik powinien osiągnąć dogłębnie, a nie tylko w stopniu podstawowym. Zbyt często w efektach dla I^o kształcenia używa się określeń „w naukach rolniczych”, „z zakresu nauk rolniczych”, „w obszarze nauk rolniczych”. Pomimo profilu ogólniakademickiego inżynierskie studia rolnicze, ze swej natury, powinny mieć głównie charakter zawodowy, więc ich absolwent - inżynier nie musi używać języka naukowego w dyskusjach z zakresu rolnictwa (K_U04), albo umieć „przygotować wystąpienia ustne z zakresu nauk rolniczych” (K_U18). Niewystarczająca dla inżyniera jest natomiast niesamodzielna umiejętność wykonywania projektów i ekspertyz z zakresu rolnictwa, lecz „pod kierunkiem opiekuna” (K_U06). Także słowa „opisuje”, „wymienia”, „wskazuje” lepiej byłoby zastąpić słowami zna, ma lub posiada wiedzę z zakresu.

Studenci podczas spotkania z Zespołem PKA wykazali się znajomościom pojęcia efekty kształcenia. Wiedza taka jest im przekazywana podczas zajęć organizacyjnych z każdego z przedmiotów. Fakt ten należy ocenić jako dobrą praktykę.

Większość efektów może być weryfikowalna, choć nie w jednakowym stopniu. Na przykład nie jest możliwe w trakcie studiów w pełni sprawdzić umiejętności „podejmuje standardowe działania z wykorzystaniem odpowiednich metod, technik, technologii, narzędzi rozwiązujących problemy w zakresie stanu i kształtowania środowiska oraz zasobów naturalnych” lub „potrafi myśleć i działać w sposób przedsiębiorczy”, ponieważ ujawni się to dopiero w trakcie zawodowej działalności. Trudno weryfikowalne są też kompetencje społeczne formułowane jako „ma świadomość...”.

- 3) jednostka stosuje przejrzysty system oceny efektów kształcenia, umożliwiający weryfikację zakładanych celów i ocenę osiągania efektów kształcenia na każdym etapie kształcenia; system ten jest powszechnie dostępny.

Ogólne procedury związane z pomiarem i oceną efektów kształcenia określone są w Regulaminie studiów Uniwersytetu Rzeszowskiego, natomiast dedykowane kształceniu na kierunkach studiów prowadzonych na Wydziale Biologiczno-Rolniczym, zawarte zostały w obowiązującym dokumencie pn. *Zasady i procedury obowiązujące na Wydziale Biologiczno-Rolniczym*, opracowanym w ramach funkcjonującego w ocenianej Jednostce Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia. W powyższym dokumencie określone zostały m.in. zasady otrzymania kwalifikacji I i II stopnia na kierunkach Wydziału, zatwierdzanie tematyki prac dyplomowych i ich weryfikacja oraz dokumentowanie i weryfikacja osiągnięć studenta oraz zasady przechowywania dokumentacji.

Weryfikacja efektów kształcenia obejmuje klasyczne w szkolnictwie wyższym metody oceny wiedzy i umiejętności studentów. Ocenom podlegają wszystkie kategorie efektów kształcenia. W kartach przedmiotów zamieszczono metody oceniania stopnia uzyskania poszczególnych efektów przez studentów. Wymienia się wśród nich takie jak: ocena sprawozdania, aktywności podczas zajęć, udziału w dyskusji, prezentacji, pisemne kolokwium zaliczeniowe, ocena projektu, egzamin (zwykle pisemny). Zamieszczono też kryteria oceny w 6 stopniowej skali w zakresie 2 – 5. Te kryteria ujęto jako liczbę punktów koniecznych do uzyskania danej oceny w przyjętej skali. Zwykle stosowaną zasadą jest wymóg uzyskania przez studenta powyżej 50% maksymalnej, możliwej do uzyskania, liczby punktów w danym przedmiocie aby uznać, że efekty kształcenia przewidziane dla tego przedmiotu zostały osiągnięte w stopniu dostatecznym. Odpowiednio przewidziano przedziały punktów dla ocen

wyższych. Zwykle brak jednak kryteriów na podstawie których student uzyskuje odpowiednią liczbę punktów.

Wydział Biologiczno-Rolniczy UR stosuje system oceny efektów kształcenia oparty na weryfikacji częściowych osiągniętych przez studentów efektów w ciągu semestru oraz na egzaminie końcowym z każdego przedmiotu. Formy weryfikacji częściowej są zróżnicowane, jednakże studenci jako formę dominującą wskazali formę opisową. W ramach zajęć laboratoryjnych, studenci zobligowani są do przygotowywania projektów, bądź raportów z analizy przeprowadzanych badań lub doświadczeń. Ten model weryfikacji pozwala na sprawdzenie osiągniętych umiejętności i kompetencji społecznych. Częstotliwość stosowanych form weryfikacji jest uzależniona od przedmiotu, jednakże w ramach każdego z przedmiotów metody takie są wykorzystywane przynajmniej raz w toku semestru. Egzaminy końcowe przybierają formę testową, opisową lub ustną. Studenci twierdzili, że są dobrze poinformowani o zasadach przeprowadzania egzaminów i nie wskazali przypadków niesprawiedliwego oceniania.

Szczegółowe sposoby weryfikacji i metody oceny efektów kształcenia zostały określone w sylabusach przedmiotów. Weryfikowanie efektów kształcenia w zakresie wiedzy odbywa się na podstawie egzaminów (pisemnych lub ustnych), sprawdzianów lub poprzez kolokwia częściowe i końcowe, prezentacje, referaty, sprawozdania, raporty, projekty oraz wypowiedzi ustne.

Sylabusy przedmiotowe są opracowane na ogół dość starannie. Zawierają one konieczne informacje, w tym m.in.: założenia i cele przedmiotu; zakładane efekty i sposób weryfikacji każdego z nich; treści programowe; konieczny nakład pracy studenta na wykonanie poszczególnych zadań; łączny nakład pracy studenta wyrażony w godzinach i w punktach ECTS; wskazanie literatury; zasady oceniania. Ten stopień standaryzacji realizacji efektów kształcenia w poszczególnych przedmiotach i wymagań stawianych studentom można uznać jako dobry.

Sylabusy są prezentowane studentom podczas pierwszych zajęć organizacyjnych z każdego z przedmiotów, a także znajdują się w dziekanacie, gdzie studenci mogą z nich skorzystać. Jednakże sylabusy nie są udostępniane w formie elektronicznej, co znacznie ogranicza możliwość korzystania z nich przez studentów. W tym zakresie rekomendowane jest podjęcie działań mających na celu udostępnienie sylabusów studentom drogą elektroniczną, tak by mogli z nich korzystać także poza terenem Uczelni.

Ocena osiągniętych efektów uczenia się na zajęciach terenowych oparta jest zwykle o przygotowane przez studentów sprawozdania z odbytych zajęć. Na zajęciach oceniana jest również postawa studenta, jego zaangażowanie i umiejętność współdziałania w grupie (tzw. kompetencje społeczne).

Weryfikacji efektów kształcenia dokonuje się również poprzez kształcenie praktyczne. Praktyki na kierunku „rolnictwo” odbywają się na podstawie Zarządzenia Nr 40/2013 Rektora Uczelni z dnia 7 marca 2013 r. w sprawie: organizacji programowych praktyk zawodowych, ponadto na podstawie *Regulamin praktyki zawodowej studentów kierunku „rolnictwo” I stopnia* (praktyki przewidziano przez 8 tygodni po drugim roku studiów na podstawie umów z jednostkami z branży rolniczej). Ocena i weryfikacja efektów kształcenia uzyskanych w wyniku odbycia praktyk odbywa się na podstawie analizy dokumentacji złożonej po odbyciu praktyki u Opiekuna Praktyk dla kierunku „rolnictwo” (powołanego przez Prorektora ds. Studenckich i Kształcenia UR w dniu 16 czerwca 2014 r. na okres wakacji 2014 r.), która zawiera sprawozdanie z praktyki przygotowane przez studenta, dziennik praktyki z kartami pracy potwierdzonymi przez zakładowego opiekuna praktyk i wystawioną przez zakładowego

opiekuna praktyki opinię zawierającą ocenę i opis zarówno postawy studenta, jak i nabytych podczas praktyki umiejętności. W przypadku nie osiągnięcia wymaganych efektów student nie otrzymuje zaliczenia i jest kierowany na powtórzenie praktyki.

O ile sposób oceny efektów uzyskiwanych w poszczególnych przedmiotach można uznać za poprawny, to pełna ocena danego efektu kierunkowego uzyskiwanego częściowo w różnych przedmiotach w chwili obecnej jest mało wnikliwa. Wynika to z faktu, że żaden rocznik studiów nie zakończył jeszcze pełnego cyklu kształcenia według programu opartego na efektach. Rolę weryfikatora efektów kształcenia kierunkowego pełnią głównie egzaminy dyplomowe. Zasady dyplomowania określa zarówno Regulamin studiów, ale i obowiązująca na Wydziale opisana wcześniej Procedura. Warunkiem dopuszczenia do egzaminu dyplomowego jest zaliczenie wszystkich przedmiotów objętych programem kształcenia, złożenie pozytywnie ocenionej przez promotora i recenzenta pracy dyplomowej, oraz stosownych oświadczeń, a także odbycie praktyk zawodowych (na studiach I stopnia). Złożenie pracy dyplomowej jest podstawą zaliczenia seminarium dyplomowego na ostatnim semestrze studiów. Tematy prac dyplomowych muszą być merytorycznie związane z kierunkiem studiów i wybraną przez studenta specjalnością. Promotorem pracy dyplomowej może być nauczyciel akademicki posiadający co najmniej stopień naukowy doktora, recenzentem pracy licencjackiej lub inżynierskiej może być nauczyciel akademicki posiadający, co najmniej stopień naukowy doktora, a recenzentem pracy magisterskiej, której promotorem jest doktor powinien być nauczyciel akademicki posiadający wyższy stopień naukowy.

Sprawdzanie efektów końcowych na I stopniu ocenianego kierunku studiów odbywa się podczas egzaminu inżynierskiego, który jest połączony z obroną pracy inżynierskiej, obejmującą krótką prezentację przygotowanej przez studenta pracy. Podczas egzaminu student zobowiązany jest odpowiedzieć na trzy wylosowane pytania pozwalające na ocenę stopnia osiągnięcia efektów kształcenia. Warunkiem zdobycia tytułu zawodowego magistra jest uzyskanie wszystkich założonych dla studiów II stopnia kompetencji oraz przygotowanie i obrona pracy magisterskiej. Na egzaminie magisterskim student omawia główne tezy i wyniki pracy wykorzystując prezentację multimedialną i odpowiada na pytania zadawane przez członków komisji. Na wpisywaną na dyplom ukończenia studiów I lub II stopnia ocenę końcową, składają się: $\frac{1}{2}$ średniej ocen z przebiegu studiów, $\frac{1}{4}$ oceny z pracy dyplomowej i $\frac{1}{4}$ oceny z egzaminu dyplomowego.

Stosowane zasady, procedury i przebieg egzaminów dyplomowych są właściwe. Egzamin dyplomowy odbywa się przed Komisją Egzaminacyjną powołaną przez Dziekana, a jej Przewodniczącym może być dziekan, prodziekan lub samodzielny nauczyciel akademicki. Opracowano zbiór kilkudziesięciu zagadnień egzaminacyjnych i są one dostępne dla studentów. Te zagadnienia obejmują niemal całość ważniejszej problematyki kształcenia kierunkowego. Losowy wybór pytań przez studenta pozwala zachować bezstronność przedmiotową egzaminu. Na podstawie losowo wybranych kilkunastu protokołów z egzaminów dyplomowych można stwierdzić, że egzaminy te w znacznym stopniu spełniają swoją rolę, ponieważ komisyjnie wystawiane oceny są zróżnicowane, choć przeważają oceny bardzo dobre i dobre.

Zespołowi Oceniającemu PKA przedłożono dużą liczbę pisemnych prac zaliczeniowych i egzaminacyjnych studentów kierunku oraz sprawozdań z odbytych praktyk zawodowych. Obrazują one poziom wiedzy nabytej przez poszczególnych studentów w danym przedmiocie lub umiejętności praktycznych. Przedłożone prace zaliczeniowe były typowe dla szkolnictwa wyższego, oceniane prawidłowo. Bardzo mało jest natomiast innych prac własnych

studentów, głównie projektowych. Pozytywnym przykładem takich prac jest jednak dość dobry projekt fermy trzody chlewnej wykonany w zespole 4-osobowym, a także sprawozdania studentów z ćwiczeń terenowych z gleboznawstwa.

W toku prac Zespołu PKA przeanalizowano 16 prac dyplomowych, w tym 9 prac inżynierskich i 7 prac magisterskich. Oceniane prace inżynierskie reprezentowały na ogół wysoki poziom i były pracami o charakterze aplikacyjnym: projektowym, eksperymentalnym, bądź ekspertyzy, co należy uznać za znaczące osiągnięcie kierunku. Jedynie dwie prace miały charakter przeglądowy, i pomimo ich dobrego poziomu merytorycznego, nie są inżynierskimi. Stwierdzono, że tematyka wszystkich prac inżynierskich jest właściwa i zgodna z kierunkiem studiów. Nieco gorzej należy ocenić poziom prac magisterskich. Spośród 7 wylosowanych 1 była niezgodna z kierunkiem studiów, a 1 częściowo zgodna. Ponadto 2 prace miały charakter prac przeglądowych, i pomimo ich dobrego poziomu merytorycznego należy zaznaczyć, że taki charakter prac jest niewskazany. Poziom merytoryczny żadnej z prac nie został jednak zakwestionowany, a wiele z nich wyróżnia się właściwym postawieniem i weryfikacją hipotez badawczych oraz staranną stroną edytorską. Szerszą analizę losowo wybranych prac dyplomowych zawiera załącznik nr 4. Należy generalnie stwierdzić, że oceniane prace reprezentują dobry poziom merytoryczny oraz w pełni odpowiadały wymogom prac dyplomowych, zatem w dużej mierze prace jako efekt końcowy procesu kształcenia potwierdzają uzyskanie założonych efektów kształcenia na kierunku „rolnictwo” na Wydziale Biologiczno-Rolniczym UR w Rzeszowie. Należy zauważyć, że ocenione prace dyplomowe wykonali studenci studiujący wg programu „starego”, opartego na standardach kształcenia.

W Uczelni obowiązuje ponadto Zarządzenie Nr 80/2013 Rektora UR z dnia 27 maja 2013 r. w sprawie wprowadzenia regulaminu antyplagiatowego w Uniwersytecie Rzeszowskim określające zasady funkcjonowania Systemu Plagiat.pl.

Dokumentacja toku studiów związana z potwierdzeniem uzyskania przez studenta zakładanych efektów kształcenia i kwalifikacji, tj. np. protokoły egzaminacyjne i dyplomy oraz suplementy prowadzona jest prawidłowo.

Podczas spotkania z Zespołem PKA studenci wskazali, że stosowane w ramach kierunku formy weryfikacji oraz ich częstotliwość są dla nich odpowiednie i motywują ich do systematycznej nauki. Studenci posiadają także informacje o programie studiów, stawianych im wymaganiach i kryteriach ocen. Te informacje znajdują również na stronie internetowej wydziału i uczelni. Ogólna ocena systemu przez studentów była pozytywna. Studenci są informowani o stosowanym systemie weryfikacji osiągniętych efektów kształcenia podczas pierwszych zajęć organizacyjnych. Szczegółowa informacja o sposobie przeprowadzania egzaminu znajduje się także w rubryce „forma zaliczenia” sylabusów każdego z przedmiotów. Studenci określili swój poziom informacji dotyczący zasad systemu weryfikacji efektów kształcenia jako dobry.

Spośród studentów podejmujących studia na kierunku około 82% kończy studia. Odsiew studentów z tytułu niezadowolających wyników jest niewielki (9,6%) i dotyczy głównie I roku studiów I^o. Taki odsiew potwierdza struktura ocen egzaminów z wszystkich przedmiotów w ostatniej (letniej) sesji egzaminacyjnej, w której udział ocen niedostatecznych wyniósł 11%. Wśród wszystkich ocen (egzaminy i zaliczenia) oceny niedostateczne stanowiły zaledwie 5,7%, dostateczne i dostateczne plus – 39,1%, dobre i dobre plus – 32,6%, a bardzo dobre ponad 22,7%. Duży udział ocen bardzo dobrych i dobrych częściowo tłumaczy fakt, że większość studentów kierunku jest zainteresowana studiami i kształceniem kierunkowym, ponieważ zdecydowana ich większość wywodzi się ze środowiska wiejskiego, zwykle

efektów kształcenia jest ich nadmierne podobieństwo dla obu poziomów kształcenia. Zdecydowana większość efektów może być weryfikowalna.

3) Sposoby weryfikacji każdego z efektów kształcenia w poszczególnych przedmiotach są dobrze określone. Poprawne są zasady i przebieg egzaminów dyplomowych. Poziom prac dyplomowych jest dobry. Studenci posiadają informacje o zakładanych efektach, programie studiów, stawianych im wymaganiach i kryteriach ocen.

4) Uczelnia podjęła prowadzenie systemowego sondażu losów absolwentów oraz zasięgania ich opinii o programie studiów, i posiada plan takich działań.

3. Program studiów umożliwia osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia

1) Realizowany program kształcenia umożliwia studentom osiągnięcie każdego z zakładanych celów i efektów kształcenia oraz uzyskanie zakładanej struktury kwalifikacji absolwenta,

Z początkiem roku akademickiego 2012/2013 wdrożono programy studiów stacjonarnych i niestacjonarnych I i II° dostosowane do KRK. Plan studiów stacjonarnych I^o obejmuje, zależnie od specjalności, 48-51 przedmiotów o łącznym wymiarze 2385 godzin zajęć dydaktycznych, a studiów niestacjonarnych 47-50 przedmiotów (nie ma wychowania fizycznego) o łącznym wymiarze 1395 godzin zajęć. Rodzaj przedmiotów i treści programowych jest identyczny dla studiów stacjonarnych i niestacjonarnych. Przedmioty specjalnościowe stanowią około 30% ogólnej liczby godzin zajęć dydaktycznych. Realizacja przedmiotów objętych programem studiów ma zmierzać do uzyskania zakładanych efektów kształcenia kierunkowego. Obecnie program ten jest w trakcie wdrażania na kolejnych latach studiów, więc na podstawie programu studiów, form jego realizacji, istniejących warunków materialnych i kadrowych oraz organizacji procesu kształcenia można wstępnie ocenić potencjalne możliwości osiągnięcia poszczególnych efektów kształcenia. Takie oceny zawiera tabela 1.

Tabela 1. Efekty kształcenia na studiach I^o profilu ogólnoakademickiego dla kierunku „rolnictwo” w Uniwersytecie Rzeszowskim i ocena możliwości ich osiągnięcia

Symbol efektu	Efekt kształcenia dla kierunku	Odniesienie do KRK
WIEDZA		
K_W01	Opisuje podstawowe zjawiska i procesy zachodzące w przyrodzie i wskazuje ich wykorzystanie w rolnictwie. <i>Efekt może być osiągnięty, zwłaszcza w realizacji przedmiotów ‘agroekologia’, ‘chemia’, ‘mikrobiologia’ oraz niektórych specjalnościowych.</i>	R1A_W01 R1A_W03
K_W02	Ma podstawową wiedzę dotyczącą struktury i funkcjonowania organizmów na różnych poziomach organizacji. <i>Efekt może być osiągnięty w pełni, zwłaszcza w realizacji przedmiotów ‘fizjologia roślin’, ‘mikrobiologia’, ‘genetyka’, ‘agroekologia’, biologiczne podstawy rolnictwa’.</i>	R1A_W01

K_W03	Zna właściwości pierwiastków chemicznych oraz wybranych związków nieorganicznych. <i>Może być osiągnięty w realizacji przedmiotu 'chemia ogólna i nieorganiczna'.</i>	R1A_W01 R1A_W03
K_W04	Zna podstawy chemii organicznej i biochemii. <i>Efekt mógłby być połączony z poprzednim. Może być osiągnięty w realizacji przedmiotu 'chemia organiczna z biochemią'.</i>	R1A_W01
K_W05	Wymienia molekularne i genetyczne podstawy funkcjonowania organizmów żywych. <i>Efekt może być osiągnięty, zwłaszcza w realizacji przedmiotu 'genetyka'.</i>	R1A_W01
K_W06	Zna podstawowe metody matematyczne i podstawy statystyki stosowane w naukach rolniczych. <i>Efekt może być osiągnięty w znacznym stopniu, zwłaszcza w realizacji przedmiotów 'statystyka matematyczna' oraz 'metodologia badań rolniczych'.</i>	R1A_W01
K_W07	Ma wiedzę z zakresu fizyki niezbędną dla zrozumienia podstawowych procesów i zjawisk przyrodniczych. <i>Efekt może być osiągnięty w znacznym stopniu, w realizacji przedmiotu 'fizyka'.</i>	R1A_W01
K_W08	Ma podstawową wiedzę ekonomiczną, prawną i społeczną w odniesieniu do rolnictwa jako gałęzi gospodarki. <i>Efekt może być osiągnięty w pełni na specjalności 'ekonomika produkcji rolniczej' oraz znacząco na pozostałych specjalnościach.</i>	R1A_W02 InżA_W03 InżA_W04
K_W09	Ma wiedzę o różnych możliwościach gospodarczego i przyrodniczego wykorzystania roślin użytkowych. <i>Efekt może być osiągnięty w pełni poprzez treści kilku przedmiotów kierunkowych i niektórych przedmiotów specjalności 'kształtowanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej'.</i>	R1A_W03 R1A_W05 InżA_W04
K_W10	Zna skład gleby i podstawowe procesy w niej zachodzące oraz podstawowe zasady nawożenia roślin. <i>Efekt może być osiągnięty w pełni, zwłaszcza w realizacji przedmiotów 'gleboznawstwo', 'chemia rolna' oraz częściowo kilku innych przedmiotów.</i>	R1A_W03 R1A_W04
K_W11	Zna podstawowe pojęcia ekologiczne, agrometeorologiczne, a także z zakresu ochrony roślin i kształtowania środowiska. <i>Efekt może być osiągnięty w pełni poprzez treści przedmiotów: 'agroekologia', 'agrometeorologia', 'ochrona środowiska', a także niektórych przedmiotów specjalności 'kształtowanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej'. Ochrona roślin przed agrofagami nie przystaje do pozostałych elementów tego efektu i powinna być częścią innego efektu.</i>	R1A_W03 R1A_W05 R1A_W06
K_W12	Ma wiedzę o funkcjonowaniu organizmów żywych na różnych poziomach organizacji przyrody. <i>Ten efekt powinien być połączony z efektem K_W02. Może on być osiągnięty tylko częściowo. Treści jego dotyczące są jedynie sygnalizowane w nielicznych przedmiotach.</i>	R1A_W04
K_W13	Zna istotę i mechanizmy regulacji podstawowych procesów życiowych roślin oraz interakcji: roślina – środowisko. <i>Efekt może być osiągnięty w pełni, głównie w przedmiotach 'fizjologia roślin', 'agroekologia', 'ogólna uprawa roli i roślin', a także w kilku innych.</i>	R1A_W04
K_W14	Ma podstawową wiedzę o roli przyrody nieożywionej w rolnictwie. <i>Efekt o dość wąskim zakresie. Może być osiągnięty w dużym stopniu poprzez treści przedmiotów: 'agrometeorologia', 'gleboznawstwo' i rozrzuconych treściach w kilku innych.</i>	R1A_W04

K_W15	Zna biologię roślin uprawnych i łąkowych, podstawy agrotechniki, technologie produkcji i ochrony roślin oraz możliwości ich optymalizacji. <i>Efekt ma bardzo szeroki zakres treściowy, ponieważ obejmuje zasadniczą kierunkową wiedzę stosowaną z zakresu produkcji roślinnej. Jest on jednym z najważniejszych w kierunkowym kształceniu zawodowym. Na możliwość jego pełnego osiągnięcia wskazują treści kilku przedmiotów, zwłaszcza: 'biologiczne podstawy rolnictwa', 'ogólna uprawa roli i roślin', 'szczegółowa uprawa roślin', 'łąkarstwo', 'chemia rolna', 'ochrona roślin', 'ogrodnictwo', a także praktyka zawodowa.</i>	R1A_W01 R1A_W05 InżA_W02 InżA_W05
K_W16	Zna podstawy fizjologii, żywienia oraz użytkowania i dobrostanu zwierząt gospodarskich. <i>Efekt ważny w zawodowym kształceniu rolniczym. Może być osiągnięty w dość dużym stopniu poprzez treści przedmiotów 'podstawy fizjologii i żywienia zwierząt' oraz 'produkcja zwierzęca' oraz praktykę zawodową.</i>	R1A_W05 InżA_W04 InżA_W05
K_W17	Zna budowę maszyn i narzędzi rolniczych, automatyzację procesów produkcyjnych i problematykę postępu technologicznego w rolnictwie. <i>Efekt może być osiągnięty w dużym stopniu w przedmiocie 'technika rolnicza' oraz poprzez praktykę zawodową.</i>	R1A_W05 InżA_W01 InżA_W05
K_W18	Zna podstawowe działania na rzecz bezpieczeństwa żywności i poprawy jakości życia człowieka. <i>Efekt nie jest kierunkowy lecz specjalnościowy i może być osiągnięty częściowo na 3 specjalnościach, a brak tych treści w specjalności 'ekonomika produkcji rolniczej'.</i>	R1A_W05 InżA_W02 InżA_W04
K_W19	Zna podstawowe działania na rzecz zrównoważonego rozwoju i ochrony bioróżnorodności. <i>Efekt może być w pełni osiągnięty tylko na specjalności 'kształtowanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej', a na pozostałych specjalnościach tylko częściowo.</i>	R1A_W06 InżA_W03
K_W20	Ma podstawową wiedzę o znaczeniu środowiska przyrodniczego i jego zagrożeniach. <i>Efekt może być osiągnięty głównie poprzez treści przedmiotu 'ochrona środowiska', i elementy tej wiedzy w niektórych przedmiotach specjalnościowych lub do wyboru.</i>	R1A_W06 InżA_W03
K_W21	Zna podstawowe czynniki determinujące funkcjonowanie i rozwój obszarów wiejskich. <i>Efekt może być osiągnięty w różnym stopniu - dużym lub tylko częściowym, zależnie od specjalności, ponieważ większość przedmiotów zawierających te treści to przedmioty specjalnościowe lub do wyboru.</i>	R1A_W07 InżA_W03
K_W22	Zna i rozumie podstawowe pojęcia z zakresu ochrony własności przemysłowej i prawa autorskiego; potrafi korzystać z zasobów informacji patentowej. <i>Efekt może być osiągnięty, jego problematyka występuje głównie w 'seminarium inżynierskim'.</i>	R1A_W08
K_W23	Zna ogólne zasady tworzenia i rozwoju form indywidualnej przedsiębiorczości wykorzystując wiedzę z zakresu rolnictwa. <i>Efekt może być w pełni osiągnięty głównie poprzez treści przedmiotów 'ekonomia' oraz 'organizacja i ekonomika gospodarstw', a także niektórych przedmiotów specjalnościowych, zwłaszcza w specjalności 'ekonomika produkcji rolniczej'.</i>	R1A_W09 InżA_W03 InżA_W04
UMIĘJĘTNOŚCI		

K_U01	Potrafi pozyskiwać informacje z literatury nauk rolniczych, baz danych oraz innych źródeł – także w języku obcym. <i>Efekt możliwy do osiągnięcia, głównie w 'seminarium inżynierskim' i częściowo w niektórych innych przedmiotach, weryfikowalny.</i>	R1A_U01 R1A_U08
K_U02	Potrafi interpretować i wykorzystywać uzyskane informacje z zakresu nauk rolniczych. <i>Ten efekt mógłby być połączony z poprzednim. Możliwość osiągnięcia jak wyżej.</i>	R1A_U01 InżA_U01
K_U03	Posiada umiejętność precyzyjnego porozumiewania się z różnymi podmiotami oraz prezentowania własnych poglądów w formie werbalnej, pisemnej i graficznej. <i>Efekt możliwy do osiągnięcia w znacznym stopniu.</i>	R1A_U02
K_U04	Wykorzystuje język naukowy w podejmowanej dyskusji ze specjalistami z zakresu rolnictwa. <i>Efekt możliwy do osiągnięcia w znacznym stopniu.</i>	R1A_U02
K_U05	Stosuje techniki komputerowe w trakcie pozyskiwania danych, przy wykonywaniu obliczeń oraz przy prezentacji wyników badań z zakresu rolnictwa. <i>Efekt może być w pełni osiągnięty poprzez ćwiczenia wykonywane w wielu przedmiotach, a sprzyja temu dobre wyposażenie w technikę komputerową.</i>	R1A_U03 InżA_U01
K_U06	Wykonuje zlecane proste zadania badawcze, projekty i ekspertyzy z zakresu rolnictwa pod kierunkiem opiekuna. <i>Efekt może być osiągnięty częściowo, zwłaszcza w zakresie umiejętności inżynierskich.. W programie bardzo mało jest zajęć o charakterze projektowym i wykonywanych przez studentów projektów, a charakter ekspertyzy mają tylko niektóre prace dyplomowe.</i>	R1A_U04 InżA_U01 InżA_U02 InżA_U07 InżA_U08
K_U07	Wykazuje umiejętność poprawnej interpretacji wyników badań rolniczych i wnioskania na podstawie danych pochodzących z różnych źródeł. <i>Efekt łączy się z poprzednim. Możliwy do osiągnięcia w znacznym stopniu.</i>	R1A_U04 InżA_U01
K_U08	Ocenia wpływ różnych czynników na produktywność roślin i zwierząt oraz na jakość żywności. <i>Efekt możliwy do osiągnięcia w pełni poprzez zajęcia ćwiczeniowe w kilku przedmiotach.</i>	R1A_U05 InżA_U03 InżA_U06
K_U09	Dokonuje analizy czynników wpływających na stan środowiska i zasobów naturalnych. <i>Efekt możliwy do osiągnięcia w pełni na specjalności 'kształtowanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej' oraz w znacznym stopniu na pozostałych specjalnościach..</i>	R1A_U05 InżA_U03
K_U10	Wykazuje znajomość zastosowania podstawowych technik w działalności rolniczej oraz możliwość ich optymalizacji. <i>Efekt osiągalny w dużym stopniu i weryfikowalny.</i>	R1A_U05 InżA_U01 InżA_U05 InżA_U07 InżA_U08
K_U11	Przeprowadza podstawowe obliczenia matematyczne, fizyczne, chemiczne i statystyczne stosowane w naukach rolniczych z wykorzystaniem informatycznych technik komputerowych. <i>Efekt osiągalny i weryfikowalny.</i>	R1A_U01 R1A_U06 InżA_U08

K_U12	Dobiera odpowiednie odmiany roślin uprawnych i rasy zwierząt gospodarskich do warunków gospodarowania. <i>Efekt możliwy do osiągnięcia i weryfikowalny.</i>	R1A_U06 InżA_U03 InżA_U06 InżA_U07 InżA_U08
K_U13	Wykazuje znajomość budowy i zastosowania maszyn rolniczych oraz ocenia ekonomiczną efektywność ich zastosowania. <i>Efekt możliwy do osiągnięcia i weryfikowalny.</i>	R1A_U05 R1A_U06 InżA_U04 InżA_U05 InżA_U06 InżA_U07
K_U14	Podjmuje standardowe działania z wykorzystaniem odpowiednich metod, technik, technologii, narzędzi rozwiązujących problemy w zakresie stanu i kształtowania środowiska oraz zasobów naturalnych. <i>Efekt może być osiągnięty w znacznym stopniu, ale też niejednakowym na poszczególnych specjalnościach. Częściowo weryfikowalny w trakcie studiów, ponieważ takie działania mogą ujawnić się dopiero w praktycznej działalności.</i>	R1A_U06 InżA_U02 InżA_U05 InżA_U06
K_U15	Stosuje standardowe działania z wykorzystaniem odpowiednich metod, technik, technologii, narzędzi rozwiązujących problemy w zakresie produkcji żywności, dobrostanu i żywienia zwierząt. <i>Efekt może być osiągnięty w dużym stopniu. Weryfikowalność jak wyżej.</i>	R1A_U06 InżA_U02 InżA_U05 InżA_U06 InżA_U07
K_U16	Ocenia słabe i mocne strony podjętych działań rozwiązujących zaistniałe problemy ekonomiczne i inżynierskie. <i>Efekt możliwy do osiągnięcia i weryfikowalny.</i>	R1A_U07 InżA_U02 InżA_U05 InżA_U07
K_U17	Wykazuje umiejętność napisania pracy z zakresu nauk rolniczych w języku polskim i języku obcym z wykorzystaniem podstawowych ujęć teoretycznych i różnych źródeł. <i>Efekt właściwy dla studiów I^o. W realizowanym programie studiów I^o osiągalny tylko częściowo.</i>	R1A_U08
K_U18	Posiada umiejętność przygotowania wystąpień ustnych z zakresu nauk rolniczych w języku polskim i języku obcym z wykorzystaniem podstawowych ujęć teoretycznych i różnych źródeł. <i>Opinia jak wyżej.</i>	R1A_U09
K_U19	Posługuje się podstawowym obcojęzycznym słownictwem specjalistycznym w obszarze nauk rolniczych na poziomie B2 Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego. <i>Efekt możliwy do osiągnięcia i weryfikowalny.</i>	R1A_U10
KOMPETENCJE SPOŁECZNE		
K_K01	Rozumie potrzebę uczenia się przez całe życie. <i>Efekt możliwy do osiągnięcia, ale jest trudno weryfikowalny.</i>	R1A_K01
K_K02	Potrafi pracować w grupie i pełnić w niej różne role. <i>Efekt częściowo możliwy do osiągnięcia, ponieważ mało jest elementów pracy zespołowej i form aktywnych w procesie kształcenia..</i>	R1A_K02
K_K03	Potrafi określić etyczne, ekonomiczne i środowiskowe priorytety w działaniach podejmowanych przez siebie lub innych. <i>Efekt możliwy do osiągnięcia w znacznym stopniu. Służy temu zwłaszcza przedmiot 'Dobra praktyka w produkcji rolniczej'. Weryfikowalność w trakcie studiów częściowa, a może się ujawnić głównie dopiero w trakcie pracy zawodowej.</i>	R1A_K03 InżA_K01

K_K04	Ma świadomość roli społecznej absolwenta studiów rolniczych o konieczności rozpowszechniania informacji dotyczących najnowszych osiągnięć w rolnictwie, wpływu rolnictwa na środowisko i odpowiedzialności za podejmowane decyzje. <i>Efekt możliwy do osiągnięcia, ale sprawdzalny głównie dopiero w trakcie pracy zawodowej.</i>	R1A_K04 InżA_K01
K_K05	Ma świadomość społecznej, zawodowej i etycznej odpowiedzialności za produkcję wysokiej jakości pasz i żywności oraz dobrostan zwierząt, kształtowanie i stan środowiska naturalnego (<i>raczej przyrodniczego</i>). <i>Efekt możliwy do osiągnięcia, ale jest trudno weryfikowalny.</i>	R1A_K05 InżA_K01
K_K06	Jest zdolny do przewidywania ryzyka i oceny skutków działalności w zakresie rolnictwa i środowiska. <i>Ten efekt to raczej umiejętność. Możliwy do osiągnięcia i częściowo weryfikowalny.</i>	R1A_K06 InżA_K01 InżA_K02
K_K07	Rozumie potrzebę doksztalcenia i samodoskonalenia się w zakresie wykonywanego zawodu. <i>Efekt możliwy do osiągnięcia, ale jego weryfikacja w trakcie studiów niepewna.</i>	R1A_K07
K_K08	Potrafi myśleć i działać w sposób przedsiębiorczy. <i>Efekt możliwy do osiągnięcia w znacznym stopniu, ale małe są możliwości jego weryfikacji w trakcie studiów.</i>	R1A_K08 InżA_K02

Pełna weryfikacja osiągnięcia efektów kierunkowych w całym cyklu kształcenia nie jest możliwa, ponieważ żaden rocznik studiów nie zrealizował jeszcze całego programu opartego na efektach kształcenia zgodnych z KRK. Jednak na podstawie analizy zawartej w tabeli 1 można stwierdzić, że osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia na studiach I⁰ jest możliwe w niejednakowym stopniu w odniesieniu do poszczególnych efektów, ale na ogół w stopniu dużym lub niekiedy znaczącym. Osiągnięciu niektórych efektów kształcenia w zakresie umiejętności (np. K_U08; K_U10; K_U12; K_U13; K_U14) sprzyjają praktyki zawodowe. Ich wymiar jest wprawdzie nieduży (8 tygodni), ale są one dobrze programowane i odbywane w licznych, właściwie dobranych jednostkach gospodarczych, głównie w gospodarstwach rolnych. Innym stosowanym sposobem uzyskiwania przez studentów umiejętności praktycznych i kompetencji zawodowych są zajęcia terenowe w ramach 6 przedmiotów. Pomimo, że studia są prowadzone w profilu ogólnoakademickim, to w dużym stopniu mają charakter praktyczno – zawodowy. Świadczą o tym liczne odniesienia efektów kształcenia do wszystkich wymaganych kompetencji inżynierskich.

Matryca pokrycia efektów kształcenia w przedmiotach wskazuje, że wszystkie efekty znajdują swoją realizację w przedmiotach, niektóre efekty w 2-3 przedmiotach, a inne nawet w kilkunastu. Jednak matryca obciążona jest błędami. W przypadku niektórych efektów kierunkowych matryca sugeruje niekiedy uzyskiwanie efektu w przedmiotach, w których trudno dopatrzeć się takiego efektu. Na przykład osiągnięcie efektu K_W07, dotyczącego wiedzy z zakresu fizyki, wskazuje się m.in. w przedmiotach ‘statystyka matematyczna’, ‘ekonomiczne aspekty dobrostanu zwierząt’, ‘polityka rolna’.

Karty przedmiotów są przygotowane prawidłowo. Podane są informacje dotyczące liczby godzin określających nakład pracy studenta potrzebny do zaliczenia danego przedmiotu, (przy uwzględnieniu liczby zajęć jako godziny kontaktów z nauczycielem oraz czasu na indywidualną naukę), w tym związaną z przygotowaniem prac przejściowych, opanowaniem materiału na zaliczenia i egzamin itp. Niektóre sylabusy wymagają jednak modyfikacji lub uściślenia, zwłaszcza w grupie przedmiotów specjalnościowych. Na przykład w przedmiocie

„Agronomiczne aspekty intensyfikacji produkcji” treści dotyczą raczej środowiskowych i społecznych, a mniej agronomicznych aspektów intensyfikacji i niemal jednostronnie ujmują wady intensyfikacji. Treści przedmiotu „Agrobiznes a rozwój zrównoważony obszarów wiejskich” częściowo pokrywają się z poprzednim przedmiotem. Przedmiot „Przedsiębiorczość w agrobiznesie” jest eklektyczny i ogólnikowy pod względem treści. Przedmiot „Postęp technologiczny w rolnictwie” zawiera powtórzenia z innych przedmiotów, jest zawężony tylko do produkcji roślinnej, a brak treści dotyczących produkcji zwierzęcej i przechowywania produktów rolnych. W tytułach niektórych przedmiotów użyto określenia „alternatywne metody...”, a z treści trudno dostrzec tę alternatywność i względem czego. Zakres treści zajęć seminaryjnych jest stosunkowo niewielki wobec dużej liczby godzin tych zajęć (I⁰-60 godz.; II⁰-75 godz.). Poza mankamentami niektórych sylabusów należy dostrzec też dość liczne pozytywne przykłady. Takim jest choćby sylabus przedmiotu „Agroekologia”, którego treści dość ściśle odpowiadają tytułowi przedmiotu, co nie zawsze stwierdzano w innych uczelniach.

Sekwencja przedmiotów w planie studiów jest na ogół poprawna, zachowane jest logiczne następstwo treści kształcenia. Poszczególne przedmioty trwają zwykle jeden semestr, i tylko nieliczne 2 semestry.

Nakład pracy studentów konieczny do zaliczenia danego przedmiotu jest wyrażony liczbą punktów ECTS. Takie określanie nakładu pracy jest rozumiane jako osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia w danym przedmiocie. Uczelnia nie podaje jaka liczba godzin pracy odpowiada 1 pkt. ECTS. Program studiów jest tak skonstruowany, że sumaryczna liczba punktów ECTS w każdym semestrze wynosi 30, a do ukończenia studiów wymagane jest uzyskanie 210 pkt. (w tym 8 pkt. za praktykę zawodową i 15 pkt. za wykonanie pracy dyplomowej). Przyjmując nakład 25 godz. pracy na 1 pkt. ECTS całkowity nakład pracy studenta podczas studiów powinien wynosić 5250 godzin. Program studiów stacjonarnych obejmuje 2385 godzin zajęć z udziałem nauczyciela (bez godzin konsultacji), co odpowiada 95 pkt. ECTS (45% ogólnej liczby ECTS). Na studiach niestacjonarnych wynosi to odpowiednio około 27%. Oznacza to, że większość nakładu pracy studenta przypada na jego samokształcenie i pracę własną, zwłaszcza na studiach niestacjonarnych.

Program studiów II⁰ uwzględnia 3 specjalności i w każdej z nich jest realizowany w 23 przedmiotach, w tym 9 przedmiotów podstawowych i kierunkowych wspólnych dla wszystkich specjalności oraz po 14 przedmiotów specjalnościowych, w tym przedmioty do wyboru. Dobór przedmiotów i zawartych w nich treści można uznać za właściwy z punktu widzenia kierunku studiów i możliwości osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia. Wśród efektów kształcenia aż 11 odnosi się bezpośrednio lub częściowo do różnych aspektów tworzenia wiedzy rolniczej i umiejętności w tym zakresie. Jest to pozytywny element programu tych studiów, realizowany zwłaszcza w przedmiotach ‘metody badań rolniczych’, ‘pracownia analiz instrumentalnych’, ‘agrofizyka’ oraz ‘seminarium magisterskie’.

Osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia na studiach II⁰ jest możliwe, choć w niejednakowym stopniu w odniesieniu do poszczególnych efektów i na poszczególnych specjalnościach. Ponieważ część efektów jest taka sama lub podobna jak na studiach I⁰, to ich osiągnięcie przez poszczególnych absolwentów II⁰ jest różne, zależnie od ukończonego kierunku studiów I⁰. Wskazuje na to matryca pokrycia efektów kształcenia, a także formy i wymiar zajęć w przedmiotach kształcenia. Pomimo podobieństwa wielu efektów na obu poziomach studiów, treści przedmiotów na II⁰ powtarzają się w niedużym stopniu z teściami I⁰. Zwykle na II⁰ tożsamego efektu dotyczy wiedza o większym zakresie lub stopniu szczegółowości niż na I⁰. Dlatego stopień osiągnięcia efektów kształcenia na II⁰ studiów jest

z pewnością duży w przypadku absolwentów I^o kierunku „rolnictwo”, może być mniejszy w przypadku absolwentów kierunków pokrewnych i tym mniejszy im kierunek jest przedmiotowo bardziej odległy. Dotyczy to zwłaszcza efektów ujmowanych jako *ma pogłębioną lub rozszerzoną albo zaawansowaną wiedzę*. Jednak w przypadku studiów II° ocenianego kierunku zdecydowana większość studentów to absolwenci I^o kierunku „rolnictwo”, więc stopień osiągnięcia przez nich efektów kształcenia może być wysoki. Pełnej oceny osiągnięcia efektów kształcenia na II° studiów winna dokonać uczelnia w roku akademickim 2014/2015, tj. po zakończeniu pierwszego pełnego cyklu realizacji programu opartego na efektach kształcenia.

Nakład pracy studenta w poszczególnych przedmiotach wyceniono na 2 – 9 ECTS. Uwzględniając treści programowe przedmiotów, na studiach I jak i II°, te nakłady pracy można uznać za właściwe. Należy zauważyć jako element pozytywny, że przy ustalaniu ECTS dla poszczególnych przedmiotów uwzględnia się opinie studentów, zasiępane ankietowo, w których oceniają oni indywidualnie nakład godzin pracy w danym przedmiocie po jego zakończeniu. System ECTS ma jednak małe znaczenie w indywidualizacji procesu kształcenia. System ECTS w niewielkim stopniu służy też wymianie międzyuczelnianej i międzynarodowej, ponieważ wymiana taka, w której system ten miałby zastosowanie, jest znikoma.

Program studiów jest uzupełniony o obligatoryjne praktyki studenckie, realizowane podczas drugiego roku studiów pierwszego stopnia. Praktyki te, ze względu na specyfikę kierunku „rolnictwo”, odbywają się w gospodarstwach rolnych, spełniających przyjęte przez Uczelnię kryteria, tj. wielkość gospodarstwa (min. 10 ha) oraz wieloaspektowość jego funkcjonowania (chów zwierząt, hodowla, sadownictwo). Studenci jako miejsce swoich praktyk mogą także zaliczyć pracę w rodzinnym gospodarstwie rolnym, które spełnia wskazane kryteria. Praktyki trwają osiem tygodni. Student, który jest zobowiązany do odbycia praktyk przedkłada koordynatorowi ds. praktyk wniosek, w którym zawarte są podstawowe informacje dotyczące miejsca praktyk. Następnie, ze wskazanym gospodarstwem jest zawierane porozumienie, określające warunki odbywania praktyk. Po zakończeniu praktyk student jest obowiązany do przedłożenia dziennika praktyk, a także opinii pracodawcy. Zaliczenia praktyk dokonuje koordynator ds. praktyk na podstawie przedłożonych dokumentów. Studenci obecni podczas spotkania z Zespołem PKA wskazali, iż orientują się w zasadach odbywania praktyk, ze względu na organizowane spotkania informacyjne, ale brakuje im bieżącej informacji w formie elektronicznej. Regulamin dotyczący zasad odbywania praktyk zawodowych nie jest udostępniony drogą elektroniczną. Rekomenduje się podjęcie działań mających na celu udostępnienie np. poprzez strony internetowe Regulaminu Praktyk, bądź jego skróconej formy w postaci wyciągu najważniejszych zagadnień,.

Na spotkaniu z Zespołem Oceniającym studenci podkreślają, że program kształcenia jest prawidłowo dopasowany do przedstawionej im sylwetki absolwenta studiów. Większość studentów kierunku to osoby pracujące w rodzinnych gospodarstwach rolnych. Wskazali oni, że nabywana przez nich wiedza przyczyni się do modernizacji tych gospodarstw. Zdaniem studentów, realizowany na kierunku „rolnictwo” program kształcenia pozwala im na osiągnięcie każdego z zakładanych i realizowanych efektów kształcenia, a ukończone studia odpowiednio przygotowują do pracy lub rozwinięcia własnego gospodarstwa rolnego. Podczas spotkania studenci wyrazili opinię, że długość procesu kształcenia, tj. trzy i pół roku studiów inżynierskich oraz półtora roku studiów magisterskich jest odpowiednia i pozwala im na realizację zakładanych efektów kształcenia. Pozytywnie odnieśli się oni także do doboru treści kształcenia. Studenci szczególnie pozytywnie odnieśli się do praktycznych

elementów nauczania. Studenci kierunku „rolnictwo” orientują się w zasadach funkcjonowania systemu punktacji ECTS i ich zdaniem punkty te zostały prawidłowo przypisane do wagi poszczególnych przedmiotów. Punktacja została zamieszczona w sylabusach każdego z przedmiotów, a studenci są z nią zaznajamiani podczas zajęć organizacyjnych. Studenci nie zgłaszali również uwag co do sekwencyjności poszczególnych przedmiotów, wskazując że w razie konieczności istnieje możliwość organizacji dodatkowych zajęć o charakterze wyrównawczym. Kolejność treści kształcenia została oceniona pozytywnie.

Proces kształcenia w ramach wizytowanego kierunku jest indywidualizowany na kilka sposobów. Studenci mogą skorzystać z regulaminowych instytucji Indywidualnego Planu Studiów i Programu Nauczania oraz z Indywidualnej Organizacji Zajęć. Poprzez te instytucje studenci niepełnosprawni, wybitnie uzdolnieni, bądź znajdujący się w trudnej sytuacji życiowej, mogą na podstawie autonomicznej decyzji dziekana dostosować program studiów do swoich potrzeb – z uwzględnieniem realizacji założonych efektów kształcenia. Programy te mogą polegać na poszerzeniu zakresu wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych w ramach studiowanego kierunku lub specjalności, bądź łączeniu dwóch lub więcej specjalności w obrębie jednego kierunku. Studenci mogą także skorzystać z Indywidualnej Organizacji Studiów, tj. realizacji zajęć według obowiązującego programu kształcenia, ale przy częściowym lub całkowitym zwolnieniu z obowiązku uczestniczenia w zajęciach dydaktycznych.

Na podstawie rodzajów zajęć dydaktycznych i sposobów ich realizacji, posiadanej bazy dydaktycznej, udzielanych studentom konsultacji, tygodniowych rozkładów zajęć dydaktycznych i dziennych obciążeń nimi studentów, obsługi administracyjnej i informacyjnej studentów oraz opinii samych studentów można uznać, że organizacja procesu dydaktycznego jest poprawna.

2) Zakładane efekty kształcenia, treści programowe, formy zajęć oraz stosowane metody dydaktyczne tworzą spójną całość.

Zakładane efekty kształcenia znajdują uzasadnienie w kierunkowych treściach programowych. Szanse ich osiągnięcia stwarza przyjęty program studiów, stosowane rodzaje zajęć dydaktycznych i metody dydaktyczne, poprawna organizacja procesu kształcenia oraz dobra lub bardzo dobra baza materialna. Czynnikiem sprzyjającym osiągnięciu zakładanych efektów jest pochodzenie większości studentów kierunku i stąd ich zainteresowanie kierunkową wiedzą i umiejętnościami rolniczymi. Czynnikiem nieco ograniczającym pełne osiągnięcie efektów jest jednak zbyt mały wymiar praktyk zawodowych w programie studiów (8 tygodni). Można uznać, że zakładane efekty kształcenia, treści programowe i stosowane metody dydaktyczne są komplementarne w stopniu zadowalającym.

Ocena końcowa 3 kryterium ogólnego w pełni
Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1) **Zakładane efekty kształcenia, dla studiów I jak i II⁰, są możliwe do uzyskania, choć w niejednakowym stopniu, poprzez realizację przyjętych programów studiów i form ich realizacji oraz poprzez posiadane zasoby kadrowe i materialne uczelni. Większość też tych efektów jest weryfikowalna przyjętymi sposobami. System ECTS wskazuje, że**

efekty kształcenia mają być osiągnięte w znacznej części poprzez pracę własną studentów. Uściślenia wymaga matryca pokrycia poszczególnych efektów kształcenia.

2) Zakładane efekty kształcenia, treści programowe i stosowane metody dydaktyczne są komplementarne w stopniu zadowalającym.

4. Liczba i jakość kadry dydaktycznej a możliwość zagwarantowania realizacji celów edukacyjnych programu studiów

1) Liczba pracowników naukowo-dydaktycznych i struktura ich kwalifikacji umożliwiają osiągnięcie założonych celów kształcenia i efektów realizacji danego programu,

Zgodnie z Raportem samooceny w dniu wizytacji na Wydziale Biologiczno-Rolniczym Uniwersytetu Rzeszowskiego w Rzeszowie zatrudnionych było łącznie 132 nauczycieli akademickich, a wśród nich 15 profesorów tytularnych, 23 doktorów habilitowanych, 78 doktorów i 16 pozostałych nauczycieli akademickich. Pracownicy prowadzący zajęcia na kierunku „rolnictwo” na studiach I^o to 47 osób, a na studiach II° to 45 osób. Z tej grupy do minimum kadrowego zgłoszono 18 nauczycieli akademickich. W zakresie struktury kompetencji osób prowadzących zajęcia dydaktyczne w przekroju tytułów/stopni naukowych należy stwierdzić, że na studiach I stopnia 8 osób legitymuje się tytułem naukowym profesora, 10 stopniem naukowym doktora habilitowanego, 25 stopniem naukowym doktora, a 4 tytułem zawodowym magistra. Na studiach II stopnia struktura zatrudnienia jest następująca: 5 profesorów, 7 doktorów habilitowanych, 20 doktorów i 3 osoby z tytułem zawodowym magistra. Wśród osób zaangażowanych w proces dydaktyczny dominują zatem doktorzy i magistrzy (62% i 51% odpowiednio dla studiów I i II°), co świadczy o potencjalnych możliwościach dalszego rozwoju naukowego osób prowadzących zajęcia dydaktyczne. Jednocześnie zwraca uwagę stosunkowo duża liczba samodzielnych pracowników naukowo-dydaktycznych (38% i 27% odpowiednio dla studiów I i II°), co dobrze świadczy o kwalifikacjach kadry nauczającej. W zakresie układu strukturalnego nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia rozpatrywanego pod kątem prezentowanych obszarów i dziedzin nauki należy stwierdzić, że spośród osób z tytułem naukowym profesora, lub stopniem naukowym doktora habilitowanego zdecydowana większość posiada tytuł lub stopień naukowy w zakresie nauk rolniczych, bowiem na studiach I^o 15 osób (w dyscyplinie agronomia 9 osób, w dyscyplinie technologia żywności i żywienia 3 osoby, w dyscyplinie ogrodnictwo 1 osoba i w dyscyplinie zootechnika 3 osoby) spośród 18 zatrudnionych, a na studiach II° 10 osób (w dyscyplinie agronomia 6 osób, w dyscyplinie ogrodnictwo 1 osoba i w dyscyplinie zootechnika 3 osoby) spośród 12 zatrudnionych. W przypadku osób ze stopniem naukowym doktora na studiach I^o obszar nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych reprezentuje 20 nauczycieli akademickich (na 25 zatrudnionych), a na studiach II° 18 (na 20 zatrudnionych), legitymujących się uzyskaniem stopnia głównie w dyscyplinie agronomia bądź zootechnika. Pozostałe osoby prowadzące zajęcia na kierunku reprezentują obszar nauk przyrodniczych, obszar nauk społecznych i obszar nauk medycznych. W przypadku osób legitymujących się tytułem zawodowym magistra znajdują się reprezentanci nauk rolniczych, nauk ścisłych, nauk przyrodniczych i nauk społecznych. Zatem dostrzec można wśród kadry nauczającej zdecydowaną przewagę osób reprezentujących obszar nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych, w tym w szczególności dyscyplinę agronomia, co jest zgodne z przyjętą

koncepcją kształcenia. Należy zatem stwierdzić, że **liczba pracowników naukowo-dydaktycznych i struktura ich kwalifikacji umożliwiają osiągnięcie założonych celów i efektów kształcenia**. Uczelnia przyporządkowała oceniany kierunek wyłącznie do obszaru nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych, a więc kadra w pełni odpowiada temu obszarowi.

- 2) dorobek naukowy i kwalifikacje dydaktyczne kadry, zwłaszcza tworzącej minimum kadrowe, są adekwatne do realizowanego programu i zakładanych efektów kształcenia; na kierunkach o profilu praktycznym w procesie kształcenia uczestniczą nauczyciele z doświadczeniem praktycznym, związanym z danym kierunkiem studiów,

Zgodnie z przekazanym przez Uczelnię Raportem samooceny do minimum kadrowego kierunku „rolnictwo” zgłoszono 18 nauczycieli akademickich, w tym 7 samodzielnych (4 z tytułem naukowym profesora i 3 ze stopniem naukowym doktora habilitowanego) oraz 11 ze stopniem naukowym doktora.

Minimum kadrowe dla studiów drugiego stopnia na kierunku „rolnictwo” powinno stanowić, zgodnie z § 15 ust. 1 rozporządzenia z dnia 3 października 2014 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. z 2014 r. poz. 1370), co najmniej sześciu samodzielnych nauczycieli akademickich oraz co najmniej sześciu nauczycieli akademickich posiadających stopień naukowy doktora.

Zespół PKA przeprowadził ocenę spełnienia wymagań dotyczących minimum kadrowego na podstawie przesłanej dokumentacji, dokumentów przedstawionych podczas wizytacji i rozmów przeprowadzonych z władzami Wydziału. W ocenie uwzględniono w szczególności posiadane tytuły i stopnie naukowe oraz dorobek naukowy nauczycieli akademickich. Sprawdzono również obciążenia dydaktyczne w bieżącym roku akademickim oraz złożone oświadczenia o wliczeniu do minimum kadrowego.

Dorobek naukowy i kwalifikacje pracowników samodzielnych (7 osoby) nie budzą żadnych wątpliwości, są to osoby z uznanym dorobkiem i znaczącą pozycją krajową i międzynarodową w naukach rolniczych, wszystkie osoby reprezentują dyscyplinę agronomii. Osoby te gwarantują pełną realizację programu studiów na kierunku rolnictwo i uzyskanie zakładanych efektów kształcenia.

Spośród 11 pracowników posiadających stopień doktora po analizie ich dorobku naukowego, który jest podstawą przy zakładanym ogólnoakademickim profilu kształcenia można stwierdzić, że kwalifikacje i dorobek zdecydowanej większości ocenianych osób nie budzą wątpliwości. Wszystkie osoby reprezentują obszar nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych (9 osób dyscypliną agronomii i dwie osoby dyscypliną zootechniki) i najczęściej mają wystarczający dorobek naukowy. Dwie osoby posiadające stopień naukowy doktora nie mają jednak udokumentowanego dorobku naukowego adekwatnego do efektów kształcenia na kierunku studiów. Osób tych (wymienionych w załączniku 5, poz. 9 i 16) nie można zaliczyć do minimum kadrowego. Pomimo tego w minimum kadrowym pozostaje 16 osób (7 osób posiadających tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy doktora habilitowanego oraz 9 posiadających stopień naukowy doktora), a więc spełniony jest wspomniany powyżej warunek rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. 243 z 5 października 2013 r. § 15 pkt.1 poz. 131).

W wyniku weryfikacji dokumentów, a w szczególności oświadczeń o wyrażeniu zgody na wliczenie do minimum kadrowego ocenianego kierunku stwierdzono, iż wszystkie osoby

zgłoszone do minimum kadrowego spełniają warunki określone w art. 112a ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r. poz. 572 z późn. zm.). Stwierdzono także, że wszystkie osoby zgłoszone do minimum kadrowego spełniają warunki § 13 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia, zgodnie z którym nauczyciel akademicki może być zaliczony do minimum kadrowego, jeżeli został zatrudniony w Uczelni nie krócej niż od początku semestru studiów. Nauczycielom akademickich stanowiących minimum kadrowe przypisano zajęcia w wymiarze pozwalającym na stwierdzenie, że spełniają warunki określone w § 13 ust. 2 ww. rozporządzenia, zgodnie z którym nauczyciel akademicki może być zaliczony do minimum kadrowego, jeżeli w danym roku akademickim prowadzi na danym kierunku studiów zajęcia dydaktyczne w wymiarze co najmniej 30 godzin zajęć dydaktycznych – w przypadku samodzielnego nauczyciela akademickiego lub 60 godzin zajęć dydaktycznych – w przypadku nauczyciela akademickiego posiadającego stopień naukowy doktora lub kwalifikacje drugiego stopnia.

Na podstawie analizy aktów mianowania, umów o pracę oraz informacji uzyskanych w czasie wizytacji można stwierdzić, iż nauczyciele akademicy stanowiący minimum kadrowe są w większości zatrudnieni w Uczelni co najmniej od kilku lat i dla wszystkich Uczelnia stanowi podstawowe miejsce pracy. Z analizy danych dotyczących składu minimum kadrowego studiów na wizytowanym kierunku z okresu ostatnich lat wynika, że minimum kadrowe nie ulegało większym zmianom. Powyższe fakty pozwalają na stwierdzenie, że minimum kadrowe na kierunku „rolnictwo” jest stabilne.

Stosunek liczby nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe, do liczby studentów kierunku spełnia wymagania § 17 ust. 1 pkt. 7 rozporządzenia z dnia 3 października 2014 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. z 2014 r. poz. 1370). **Wynosi 1 : 12 przy obowiązującym na wizytowanym kierunku nie mniejszym niż 1 : 60.**

W trakcie wizytacji Zespół Oceniający zapoznał się z obsadą zajęć dydaktycznych na ocenianym kierunku. Przy obsadzie zajęć dydaktycznych popełniono pewne błędy, chociaż generalnie przydział zajęć dydaktyczny jest zgodny z wykształceniem, dorobkiem naukowym i kwalifikacjami poszczególnych pracowników. W przypadku osób stanowiących minimum kadrowe wątpliwości szczególnie budzi powierzenie zajęć z takich przedmiotów jak ‘Gospodarka przestrzenna’ i ‘Ogrodnictwo’, ‘Marketing’ oraz ‘Organizacja i ekonomika gospodarstw’, ‘Chemia ogólna i nieorganiczna’. Jeśli chodzi o nauczycieli spoza minimum kadrowego, to na prośbę Zespołu Oceniającego uczelnia udostępniła w trakcie wizytacji pełny wykaz dorobku naukowego nauczycieli prowadzących zajęcia na ocenianym kierunku „rolnictwo”. Wątpliwości budzi powierzenie przedmiotów ‘Dystrybucja i stosowanie środków chemicznych ochrony roślin’ oraz ‘Urządzanie terenów zieleni’. W załączniku nr 2 zawartym w raporcie samooceny znajdujemy również informację, że wykłady z takich przedmiotów jak ‘Agroekologia’ i ‘Podstawy prawa’ prowadzą osoby legitymujące się stopniem zawodowym magistra, co powinno być wyjaśnione i skorygowane, zwłaszcza, że prowadzone studia mają charakter ogólnoakademicki. **Reasumując, generalnie, za wyjątkiem wskazanych powyżej nielicznych nieprawidłowości obsada zajęć dydaktycznych jest prawidłowa.** Jednak Zespół Oceniający na podstawie analizy dokumentacji dotyczącej dorobku naukowego nauczycieli zwraca uwagę na konieczność zobligowania nauczycieli akademickich, prowadzących zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku do zwiększenia ich aktywności naukowej, która wyrażałaby się publikacjami zgodnymi z zakresem prowadzonych zajęć dydaktycznych.

W programie kształcenia na ocenianym kierunku brak jest zajęć prowadzonych na odległość.

Zespół Oceniający hospitował różnorodne zajęcia dydaktyczne (wykłady i ćwiczenia, seminaria), koncentrując się głównie na ocenie poziomu i sposobu ich prowadzenia, wymaganiach, jak również oceniając wyposażenie sal dydaktycznych, składających się na bazę dydaktyczną wizytowanego kierunku studiów. Szczegółowe informacje i ocenę poszczególnych zajęć zamieszczono w **Załączniku nr 6**. Hospitowane zajęcia odbywały się w terminach i salach zgodnych z rozkładami zajęć w semestrze i były prowadzone przez nauczycieli akademickich wykazanych w tych rozkładach. Frekwencja na zajęciach była wysoka (ok. 90-100% stanu studentów). Na wysokim poziomie prowadzone były ćwiczenia z agroekologii, bardzo poprawnie ćwiczenia z ekonomiki mechanizacji rolnictwa, które miały charakter projektowy i wymagały przygotowania przez studentów dosyć szczegółowych obliczeń. Pozostałe zajęcia ocenić można najwyżej na poziomie dostatecznym, a powszechnym mankamentem jest zbyt małe zaangażowanie studentów w samodzielne wykonywanie działań, co może się odbić na zrealizowaniu efektów kształcenia w zakresie zwłaszcza umiejętności. Problemem jest też prowadzenie ćwiczeń metodą wykładu oraz brak powszechnej wiedzy wśród studentów na temat formy i trybu zaliczania danego przedmiotu.

3) jednostka prowadzi politykę kadrową sprzyjającą podnoszeniu kwalifikacji i zapewnia pracownikom warunki rozwoju naukowego i dydaktycznego, w tym także przez wymianę z uczelniami i jednostkami naukowo-badawczymi w kraju i za granicą.

Podstawowym celem polityki kadrowej Uczelni powinno być zapewnienie niezbędnej liczby pracowników naukowych z uwzględnieniem odpowiedniej proporcji pracowników samodzielnych i pozostałych pracowników akademickich. Jak wynika z Raportu samooceny i innych dokumentów zaprezentowanych w trakcie wizytacji w ciągu ostatnich 5 lat w sumie 18 pracowników Wydziału Biologiczno- Rolniczego obroniło prace doktorskie (z tego dwie osoby zaliczone do minimum kadrowego), 7 osób uzyskało stopień naukowy doktora habilitowanego (4 z minimum kadrowego) i dwie osoby uzyskały tytuł naukowy profesora nauk rolniczych. W Raporcie samooceny znajdujemy również informacje na temat polityki kadrowej, na podstawie której można stwierdzić, że jednostka prowadzi spójną politykę kadrową, przy czym warto podkreślić działanie systemu motywacyjnego, który spójny jest z Kryteriami Oceny Działalności Naukowej, Dydaktycznej i Organizacyjnej Nauczycieli Akademickich Uniwersytetu Rzeszowskiego i jest powiązany z wynagrodzeniem proporcjonalnym, co nie tylko jest zawarte w dostarczonych dokumentach, ale zostało potwierdzone na zebraniu z nauczycielami akademickimi, którzy bardzo pozytywnie wyrażali się o polityce kadrowej prowadzonej przez władze Wydziału i Uczelni. W trakcie wizytacji dostarczono dokumenty umów dotyczących porozumienia w sprawie wspólnego prowadzenia studiów doktoranckich przez Uniwersytet Rzeszowski i Instytut Uprawy i Nawożenia i Gleboznawstwa- Państwowy Instytut Badawczy w Puławach (pismo z dnia 14 lipca 2010) oraz dokument porozumienia w sprawie przystąpienia Uniwersytetu Rzeszowskiego do Międzynarodowego Studium Doktoranckiego Nauk Przyrodniczych PAN (dokument z dnia 16 czerwca 2014). Świadczy to o trosce Wydziału, aby zapewnić rozwój kadrowy i w miarę potrzeb zatrudniać nowych pracowników po studiach doktoranckich, którzy zastąpią odchodzących na emeryturę nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia na ocenianym kierunku „rolnictwo”. Władze Wydziału informowały również o pomocy przy wyjazdach na konferencje i seminaria i wsparciu zwłaszcza młodych pracowników

podnoszących swoje kompetencje zawodowe w ramach projektów finansowanych z Funduszy Europejskich, co zostało potwierdzone na spotkaniu z pracownikami. Spotkanie z nauczycielami akademickimi potwierdziło, że kilka młodych osób wiąże swoją przyszłość naukową i zawodową z Wydziałem Biologiczno-Rolniczym w Rzeszowie i pozytywnie ocenia działania władz rektorskich i dziekańskich mające na celu wzmocnienie potencjału kadrowego jednostki. Szansą mogą być też umowy nawiązane z uczelniami i instytutami z Ukrainy, Słowacji, Szwecji i Węgier, które mogą przyciągnąć studentów zagranicznych oraz zapewnić warunki rozwoju kadry (np. przez wyjazdy na staże międzynarodowe i wspólne publikacje naukowe).

Opinie prezentowane przez nauczycieli akademickich. Zespół PKA odbył przewidziane w procedurach oceny spotkanie z nauczycielami prowadzącymi zajęcia na kierunku „rolnictwo”. W spotkaniu wzięło udział 45 osób. Na wstępie Przewodnicząca Zespołu przedstawiła krótko zakres działania Polskiej Komisji Akredytacyjnej oraz procedurę oceny programowej kierunków studiów. Przedmiotem szerszej dyskusji były następujące zagadnienia:

- mocne i słabe strony kształcenia na kierunku „rolnictwo” w powiązaniu ze strategią rozwoju kierunku, w szczególności modyfikacja programu kształcenia i dostosowania kształcenia na ocenianym kierunku do specyfiki regionu,
- konsekwencje przyjęcia ogólnie akademickiego profilu kształcenia,
- prowadzenie specjalności i ich ewentualny rozwój,
- poszukiwanie kandydatów na studia, współpraca ze szkołami średnimi regionu
- funkcjonującego w Uczelni i wizytowanej jednostce wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia – dyskutowano o roli systemu zapewnienia jakości kształcenia w doskonaleniu procesu dydaktycznego, systemie ankietyzacji i hospitacji zajęć dydaktycznych,
- poprawa jakości prac dyplomowych, możliwości awansu i rozwoju młodych pracowników naukowych,
- stanu aktualnego i przyszłego kadry, bazy i infrastruktury uczelni i wydziału.

(Załącznik nr 5- Nauczyciele akademicy realizujący zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku studiów, w tym stanowiący minimum kadrowe. Cz. I. Nauczyciele akademicy stanowiący minimum kadrowe. Cz. II. Pozostali nauczyciele akademicy);

Ocena końcowa 4 kryterium ogólnego w pełni
Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) **Struktura kwalifikacji pracowników naukowo-dydaktycznych** stanowiących minimum kadrowe jak i pozostałych nauczycieli akademickich umożliwia osiągnięcie założonych celów kształcenia i efektów realizacji programu kształcenia.
- 2) Przeprowadzona ocena **merytoryczna dorobku i kompetencji osób zaproponowanych do minimum kadrowego** biorąc pod uwagę wymagania formalne jak i merytoryczne pozwala na stwierdzenie, że **są one spełnione. Do minimum kadrowe kierunku zaliczono 16 nauczycieli akademickich**, w tym - 3 profesorów, 4 doktorów habilitowanych oraz 9 doktorów, co jest zgodne z obowiązującymi przepisami (§ 15 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2014 r. w

sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia, Dz. U. z 2014 r. poz. 1370). (§ 6 ust. 2 wyżej wymienionego rozporządzenia).

Obsada zajęć dydaktycznych na kierunku „rolnictwo” poza kilkoma przypadkami jest właściwa. Budzi wątpliwości, powierzenie prowadzenia zajęć dydaktycznych w takich przedmiotach jak: Chemia ogólna i nieorganiczna, Gospodarka przestrzenna, Ogrodnictwo, Marketing, Organizacja i ekonomika gospodarstw, Dystrybucja i stosowanie środków chemicznych ochrony roślin oraz Urządzanie terenów zieleni, gdyż poszczególni pracownicy realizują przedmioty często odległe od ich specjalności naukowych i nie zawsze treści przedmiotów są zgodne z posiadanym dorobkiem publikacyjnym. Zespół PKA zwraca także uwagę na zobligowanie nauczycieli akademickich, prowadzących zajęcia dydaktyczne na ocenianym kierunku do zwiększenia ich aktywności naukowej, która wyrażałaby się publikacjami zgodnymi z zakresem prowadzonych zajęć dydaktycznych.

- 3) **Politykę kadrową prowadzoną przez Wydział Biologiczno-Rolniczym w Uniwersytecie Rzeszowskim w zakresie rozwoju ocenianego kierunku należy uznać za spójną.** Uczelnia stara się dbać o rozwój i dalsze kształcenie własnej kadry oraz próbuje pozyskać pracowników z innych ośrodków np. po studiach doktorskich. System wsparcia rozwoju kadry naukowo-dydaktycznej istnieje i sprawdza się w praktyce, podobnie jak system oceny i weryfikacji oraz system motywacyjny, który pozwala nagradzać i wspierać wyróżnionych pracowników.

5. Infrastruktura dydaktyczna i naukowa, którą dysponuje jednostka a możliwość realizacji zakładanych efektów kształcenia oraz prowadzonych badań naukowych

Wydział Biologiczno-Rolniczy Uniwersytetu Rolniczego dysponuje własną bazą dydaktyczną, dobrze wyposażonymi salami wykładowymi i laboratoriami, dostępem do Internetu, zasobami bibliotecznymi zgromadzonymi w Bibliotece UR oraz w wypożyczalni i czytelnicy Wydziałowej. Obiekty Uczelni są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych, a budynek Biblioteki UR wyposażony jest w specjalistyczny sprzęt dla osób niedowidzących i niesłyszących. Specyfika kierunku „rolnictwo” wymaga nie tylko odpowiednio wyposażonych sal wykładowych i ćwiczeniowych ale przede wszystkim specjalistycznych pracowni i laboratoriów, hal maszyn, zaplecza szklarniowego i fitotronowego. Zespół Oceniający miał okazję zapoznać się z istniejącą infrastrukturą, a Uczelnia przedstawiła dodatkowe dokumenty, m.in. wykaz posiadanej aparatury.

Laboratoria specjalistyczne są dobrze zaprojektowane i wyposażone w nowoczesną aparaturę (wartość ok. **30 mln** zł). Powstałe one w wyniku realizacji na Wydziale Biologiczno-Rolniczym projektu: „Uruchomienie kompleksu naukowo-dydaktycznego ZALESIE-Regionalne centra innowacji i transferu technologii produkcji, przetwarzania oraz marketingu w sektorze rolno-spożywczym” w ramach Planu Inwestycyjnego Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013. Wartość projektu wynosi ok. 135 mln zł. Część laboratoriów służyć ma przede wszystkim dydaktyce i badaniom prowadzonych na różnych kierunkach Wydziału np. Centrum Innowacji i Wdrożeń Technologii w Przemśle Spożywczym przewidziane jest głównie dla kierunku „technologia żywności i żywienie człowieka”, ale **np. Centrum Przetwarzania Biomasy i Odpadów na Energię może być wykorzystywane do kształcenia na kierunku „rolnictwo” przez Katedrę Gleboznawstwa, Chemii Środowiska i Hydrologii oraz**

Katedrę Biologicznych Podstaw Rolnictwa i Edukacji Środowiskowej. Bardzo dobrze wyposażone są laboratoria, np. Laboratorium analiz wartości opałowej paliwa i produktów spalania, gdzie znajdują się między innymi takie urządzenia jak: Analizator emisji spalin ULTRAMAT 23, kalorymetr Leco AC500, Analizator termogravimetryczny Leco, analizator oznaczający materiały organiczne, spektrometr emisyjny z plazmą indukcyjną do wyznaczania składu elementarnego, butle z gazami – komplet, panel redukcyjny do tlenu technicznego, panel redukcyjny do helu, panel redukcyjny do azotu technicznego, panel redukcyjny do powietrza, naścienny punkt poboru gazu (7 szt.) Szafa chłodnicza mała LIEBHERR, tlenomierz z doposażeniem i osprzętem. Wartość zgromadzonej w tym laboratorium aparatury wynosi **2 966 305 zł**, podobnie bardzo dobrze jest wyposażone laboratorium konwersji energii (wartość aparatury - 92 214 zł), gdzie są między innymi dość unikalne urządzenia jak elektrownia wiatrowa mała, kolektor słoneczny z osprzętem, reaktor przepływowy.

Przedmioty kierunkowe charakterystyczne dla ocenianego kierunku „rolnictwo” realizowane są przede wszystkim w laboratorium technologii produkcji roślinnej, gdzie znajdują się między innymi spektrometr, licznik nasion, separator laboratoryjny, przenośny aparat do pomiaru LAI i MTA, stacjonarny aparat do mierzenia powierzchni liści, aparat do pomiaru wymiany gazowej roślin, wagi analityczne, precyzyjne i wielofunkcyjne, diafanoskop, mikroskop stereoskopowy (4 szt.) mikroskop z wyposażeniem, urządzenie do analizy ziarna, glutownik automatyczny, wirówka, suszarka do oznaczania glutenu, wytrząsarka cylindrów, automatyczny aparat Falling, śrutownik młotkowy, chłodnica AWC 100, wytrząsarka Shakematic 1095, zestaw do ekstrakcji i analizy włókna, stacja meteorologiczna z ogródkiem, młyn tnący laboratoryjny, suszarnia laboratoryjna do nasion z kiełkownikiem, aparat do pomiaru chlorofilu, system pomiaru fotosyntezy, aparat do pomiaru potencjału wodnego.

Na szczególne podkreślenie zasługuje nowoczesne wyposażenie laboratorium Podstaw Inżynierii Produkcji. Uczelnia wyposażona jest w zestaw maszyn do produkcji polowej, między innymi w rozsiewacz nawozów mineralnych, kosiarkę rotacyjną z przetrząsarką, prasę zwijającą, opryskiwacz polowy, sadzarkę rzędowa z broną, siewnik punktowy, kombajn do zbioru ziemniaków, opryskiwacz sadowniczy, zespoły robocze kombajnu zbożowego, zespoły robocze kombajnu do zbioru buraków z mikrociągnikiem. Urządzenia stanowią własność uczelni, inne są użyczane nieodpłatnie przez firmy współpracujące z Uniwersytetem Rzeszowskim. Dostępność do maszyn, urządzeń i nowych technologii jest warunkiem realizowania efektów kształcenia, szczególnie wymaganych od studentów umiejętności praktycznych i dobrze świadczy o nawiązaniu do koncepcji kształcenia na kierunku „rolnictwo”.

Infrastruktura dydaktyczna i naukowa Wydziału Biologiczno-Rolniczego jest przez studentów oceniana zdecydowanie pozytywnie. Studenci doceniają, że mają do dyspozycji nowe budynki dydaktyczne, w których znajdują się wygodne sale dydaktyczne, zaopatrzone w sprzęt multimedialny – wykorzystywany podczas zajęć, nowoczesne laboratoria, wykorzystywane przez nich podczas zajęć praktycznych, a także w ramach działania w kołach naukowych.

Biblioteka Uniwersytetu Rzeszowskiego wraz z bibliotekami wydziałowymi i instytutowymi tworzy system biblioteczno-informacyjny Uniwersytetu Rzeszowskiego. Gromadzi zbiory i e-zbiory o tematyce odpowiadającej kierunkom studiów oferowanych w Uniwersytecie Rzeszowskim. Zbiory Biblioteki to: ponad 788 tys. woluminów książek, 107 tys. woluminów czasopism oraz 23 tys. jednostek inwentarzowych zbiorów specjalnych (wg

stanu na dzień 31.12.2013). Biblioteka organizuje dostęp do zagranicznych czasopism elektronicznych dając środowisku uniwersyteckiemu możliwość korzystania z najnowszych osiągnięć i badań naukowych na świecie. Zapewniony jest dostęp do Wirtualnej Biblioteki Nauki oraz do źródeł cyfrowych zakupionych w ramach indywidualnej subskrypcji. Korzystanie z zasobów elektronicznych odbywa się za pośrednictwem komputerowej sieci uniwersyteckiej, a także zdalnie dla zweryfikowanych użytkowników poprzez serwer Proxy.

W roku akademickim 2013/2014 Biblioteka UR oferuje dostęp do ponad 19 tys. tytułów zagranicznych czasopism w wersji elektronicznej, a także do baz bibliograficznych i abstraktowych (m. in. Springer, Elsevier - Science Direct, bazy EBSCO, Willey-Blackwell, AIP/IPS, IOP Science, Web of Knowledge, Scopus, EMIS, Lex, Polska Bibliografia Lekarska, Polska Bibliografia Prawnicza – łącznie 34 bazy). Cały czas rozbudowywana jest również kolekcja e-booków: Biblioteka UR posiada dostęp do czytelni polskich książek elektronicznych PWN ibuk.pl, a także do kolekcji e-booków na platformie Springer oraz (od stycznia 2014) do bazy książek elektronicznych EBSCO. Łącznie oferuje dostęp do ok. 150 tys. tytułów książek elektronicznych. We wszystkich czytelniach i holu głównym dostępna jest strefa bezprzewodowego Internetu Wi-Fi. Biblioteka UR dba również o potrzeby osób niepełnosprawnych. Dla nich przygotowana została specjalna pracownia edukacyjna, oferująca m. in. dostosowane do potrzeb niepełnosprawnych stanowiska komputerowe, oprogramowanie powiększające i udźwiękowiające tekst, specjalne klawiatury i myszy, drukarki i monitory brajlowskie, syntezytory mowy, powiększalniki telewizyjne i lupy elektroniczne. Księgozbiór związany z naukami rolniczymi oraz naukami pokrewnymi udostępniany jest prezencyjnie w Czytelni Wydziałów Biologiczno-Rolniczego i Ekonomii, Czytelni Matematyczno-Przyrodniczej oraz w Czytelni Czasopism Naukowych, a także w ramach wypożyczeń miejscowych i międzybibliotecznych.

Liczba książek z zakresu nauk rolniczych oraz nauk pokrewnych oferowanych studentom i pracownikom Uniwersytetu Rzeszowskiego w BUR wynosi obecnie blisko **10 tys. tytułów, ponad 26 tys. woluminów**. W latach 2009-2014 księgozbiór tematyczny z zakresu nauk rolniczych i pokrewnych wzbogacił się o 1277 tytuły tj. blisko 2300 woluminów. Bogatą kolekcję książek elektronicznych w języku angielskim z zakresu nauk rolniczych (**ponad 570 tytułów**) oferuje także platforma **EBSCO**, wybrane podręczniki dostępne są też w czytelni elektronicznej ibuk.pl. Biblioteka Uniwersytetu Rzeszowskiego prenumeruje **140 tytułów polskich i zagranicznych czasopism tradycyjnych** z zakresu nauk rolniczych oraz nauk pokrewnych, które udostępniane są w Czytelni Wydziałów Biologiczno-Rolniczego i Ekonomii.

Dzięki dostępowi do platform: Springer, Elsevier, EBSCO, Willey-Blackwell, AIP/APS, IOP Science użytkownicy Biblioteki UR mogą korzystać z blisko 500 **tytułów czasopism elektronicznych z zakresu nauk rolniczych**. Ponadto bazy oferują liczne informacje bibliograficzne oraz abstraktowe. Czasopisma dostępne są poprzez wszystkie komputery z sieci uniwersyteckiej, a także zdalnie dla zweryfikowanych użytkowników poprzez serwer Proxy. Uczelnia przedstawiła wykaz wybranych książek z zakresu rolnictwa (ponad 600 aktualnych tytułów), prenumerowanych czasopism (140 tytułów, w tym kluczowe wydawnictwa w języku polskim i angielskim) i 486 tytułów dostępnych w uniwersyteckiej sieci komputerowej lub zdalnie przez serwer Proxy. **Księgozbiór w Bibliotece Uniwersytetu Rzeszowskiego jest w pełni dostosowany do specyfiki kierunku, należy podkreślić bardzo dobrą organizację biblioteki głównej i biblioteki wydziałowej, systematyczne uzupełnianie zbiorów i uwzględnianie zapotrzebowań zgłaszanych przez władze Wydziału i samych**

studentów. Studenci także wskazali, że niezbędna dla nich literatura jest łatwo dostępna w bibliotece.

Baza dydaktyczna i zasoby biblioteczne w pełni zaspakajają potrzeby wynikające ze specyfiki kierunku „rolnictwo” i dzięki temu możliwa jest realizacja programu kształcenia na wysokim poziomie. Szczegółowe informacje o infrastrukturze dydaktycznej Wydziału i zasobach bibliotecznych zgromadzonych w Bibliotece UR przedstawiono w załącznikach nr. 13 i 14 do Raportu samooceny oraz w formie dodatkowych dokumentów przedstawionych w trakcie wizytacji.

Wydział Biologiczno-Rolniczy Uniwersytetu Rzeszowskiego przywiązuje dużą wagę do kształcenia praktycznego (mimo, że kierunek rolniczy prowadzony jest w ogólnoakademickim profilu kształcenia). Należy podkreślić, że Wydział szczególnie starannie dobiera i proponuje studentom miejsca praktyk we współpracy z interesariuszami zewnętrznymi. Efektem współpracy jest możliwość odbycia praktyk w takich instytucjach jak PODR w Boguchwale, Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin Uprawnych w Poznaniu, Stacja Oceny Odmian w Przecławiu oraz Zakłady Doświadczalne Oceny Odmian Dukla, Lubliniec Nowy; Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin, Sadowniczo-Szkółkarski Zakład Doświadczalny w Albigowej, Gospodarstwo Ogrodnicze w Trzebownisku, Małopolskie Centrum Biotechniki w Krasnem, Gospodarstwo Agroturystyczne „Zagroda u Kowala”, Okręgowy Związek Hodowców Koni w Rzeszowie oraz Fundacja Pro-Carpathia. W związku z tym Wydział umiejętnie wykorzystuje bazę dydaktyczną oferowaną przez interesariuszy zewnętrznych na potrzeby kształcenia na kierunku „rolnictwo”.

W Uniwersytecie Rzeszowskim osoby niepełnosprawne mają zapewnione dobre warunki kształcenia. Nowoczesne budynki dydaktyczne wyposażone są w rozwiązania architektoniczne przyjazne osobom niepełnosprawnym. Na Uczelni działa Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych UR zajmujące się m.in. udostępnieniem specjalistycznego sprzętu studentom niedowidzącym, niesłyszącym, zapewnieniem dojazdu dla studentów z dysfunkcją narządu ruchu, zapewnieniem pomocy tłumacza migowego. Dla potrzeb studentów niepełnosprawnych, Prorektor ds. Studenckich i Kształcenia UR, powołał 1.10.2013 r., Wydziałowego Konsultanta ds. osób niepełnosprawnych, który monitoruje potrzeby tej grupy studentów, służąc wszechstronną pomocą. W roku akademickim 2013/2014 na Wydziale Biologiczno-Rolniczym studiowało 34 niepełnosprawnych studentów, w tym 2 na kierunku „rolnictwo”.

Na podstawie analizy istniejącej bazy materialnej należy stwierdzić, że istniejąca infrastruktura materialna jednostki pozwala na pełną realizację efektów kształcenia na ocenianym kierunku „rolnictwo”.

Ocena końcowa 5 kryterium ogólnego **wyróżniająco**
Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego

Kierunek „rolnictwo” na Wydziale Biologiczno-Rolniczym Uniwersytetu Rzeszowskiego dysponuje **bazą dydaktyczną i naukową, która w pełni pozwala studentom na osiągnięcie określonych efektów kształcenia.** Wyposażenie sal wykładowych i seminaryjnych oraz biblioteki jest dostosowane do wymagań kierunku. **Z uznaniem należy podkreślić wyposażenie sal ćwiczeniowych i laboratoriów w nowoczesną aparaturę pozwalającą nie tylko na efektywne kształcenie na I i II stopniu kształcenia, ale także prowadzenie na wysokim poziomie badań naukowych ściśle związanych ze specyfiką kierunku „rolnictwo”.**

6. Badania naukowe prowadzone przez jednostkę w zakresie obszaru/obszarów kształcenia, do którego został przyporządkowany oceniany kierunek studiów

Badania naukowe prowadzone na Wydziale Biologiczno-Rolniczym Uniwersytetu Rzeszowskiego realizowane są w ramach środków własnych Uczelni oraz w ramach grantów i projektów rządowych i międzynarodowych. W okresie ostatnich 6 lat na projekty te przeznaczono ponad 15 mln złotych. Tematy są ściśle związane ze specyfiką regionu, wiążą się z działalnością dydaktyczną pracowników i powiązane są bardzo silnie ze specyfiką kształcenia na kierunku „rolnictwo”. W każdej z katedr Wydziału realizowane są zagadnienia badawcze, które nie tylko rozwiązują określone problemy naukowe, ale są także podstawą do wykonywania prac dyplomowych, zwłaszcza prac magisterskich przez studentów ocenianego Wydziału. W Katedrze Agroekologii takim zadaniem związanym bardzo ściśle z kierunkiem „rolnictwo” jest np. ocena występowania chorób roślin rolniczych, ogrodniczych i ozdobnych w gospodarstwach ekologicznych i konwencjonalnych czy badania składu florystycznego łąk i pastwisk na Podkarpaciu. Bardzo ciekawe badania prowadzone w Katedrze Biologicznych Podstaw Rolnictwa i Edukacji Środowiskowej dotyczą zasad zrównoważonego rozwoju czy zagrożeń środowiskowych powodowanych przez odpady. Ważne badania rolnicze na temat nawożenia, odmian (zwłaszcza pszenicy i jęczmienia) przeznaczonych do upraw na Podkarpaciu i badania nad roślinami bobowatymi prowadzone są w Katedrze Produkcji Roślinnej.

W pracach naukowych uczestniczą również studenci, o czym świadczy między innymi tematyka prac dyplomowych oraz członkowie działających na Wydziale Kół Naukowych. Studenci mają możliwość działania w dowolnych kołach naukowych, funkcjonujących na Uniwersytecie Rzeszowskim. W UR zarejestrowane jest 27 studenckich kół naukowych. Na Wydziale Biologiczno-Rolniczym działa m.in. Koło Rolników „Włościanin”, Koło Naukowe AnimalEquus, Koło Naukowe Technologów Żywności „Ferment”, Koło Naukowe Przyrodników Uniwersytetu Rzeszowskiego. Działalność w kołach naukowych umożliwia studentom pogłębianie wiedzy, rozwijanie zainteresowań oraz pasji, nabywanie umiejętności planowania i organizowania pracy zespołowej. Oprócz regularnych spotkań w ramach każdego koła, studenci organizowali obozy naukowe, m.in. w Bieszczadach (dwukrotnie w 2011, 2012, 2013 roku). W latach 2009-2014 członkowie kół naukowych czynnie uczestniczyli w 23 ogólnopolskich i międzynarodowych konferencjach studenckich kół naukowych, na których zdobywali liczne wyróżnienia i certyfikaty. Studenci Koła Rolników „Włościanin” i Technologów Żywności „Ferment” byli organizatorami 4 konferencji naukowych o zasięgu międzynarodowym. Członkowie kół biorą udział w dniach otwartych oraz w promocji UR, np. podczas targów.

Obecni na spotkaniu z Zespołem PKA studenci wskazali, iż nauczyciele akademicy często zachęcają ich do udziału w prowadzonych na Wydziale badaniach naukowych, dzięki czemu studenci mają możliwość doskonalenia swoich umiejętności przy wykorzystaniu nowoczesnych laboratoriów. Studenci umożliwiają się także publikacje lub współpublikacje efektów ich badań naukowych. Przykładowo, studenci, którzy mieli możliwość uczestniczenia w konferencjach – opublikowali artykuły w publikacjach pokonferencyjnych.

Wysoko należy również ocenić współpracę naukową z uczelniami i instytucjami w kraju i za granicą. Wydział ma podpisane umowy z Uniwersytetem w Drohobyczu na Ukrainie, Instytutem Ukraińskiej Akademii Nauk we Lwowie, Uniwersytetem w Preszowie (Słowacja), Uniwersytetem w Brukseli (Belgia), Uniwersytetem Rolniczym w Gedello (Węgry), Uniwersytetem Brighton w Wielkiej Brytanii, placówkami w Japonii, Finlandii, Włoszech w

Niemczech itp. Pracownicy Wydziału stosunkowo często wyjeżdżają do wspomnianych placówek, a zdobywane przez nich doświadczenia na pewno przyczyniają się do unowocześniania procesu dydaktycznego. Znacznie gorzej wypada ocena wyjazdów zagranicznych studentów np. w ramach programu Erasmus. Na uczelnie zagraniczne w latach 2009-2014 wyjechało zaledwie 4 studentów.

Ocena końcowa 6 kryterium ogólnego w pełni
Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego.

Prowadzone w ocenianej jednostce badania są ściśle związane z kierunkiem „rolnictwo” i mają bezpośredni, korzystny wpływ na realizację zakładanych efektów kształcenia i udoskonalanie procesu dydaktycznego. Potwierdzenie tego znajdujemy w pracach dyplomowych i w działalności studenckich kół naukowych. Pozytywnie można ocenić współpracę z regionem natomiast poprawić należy wymianę międzynarodową studentów

7. Wsparcie studentów w procesie uczenia się zapewniane przez Uczelnię

- 1) Zasady i procedury rekrutacji studentów są przejrzyste, uwzględniają zasadę równych szans i zapewniają właściwą selekcję kandydatów na dany kierunek studiów;

Zasady rekrutacji na kierunek „rolnictwo” określa Uchwała nr 124/05/2013 Senatu Uniwersytetu Rzeszowskiego z dnia 23 maja 2013 r. w sprawie warunków i trybu rekrutacji oraz form studiów na poszczególnych kierunkach w roku akademickim 2014/2015. Jak wynika z Uchwały, zasady i procedura rekrutacji zostały oparte na obiektywnych kryteriach jakimi są wyniki egzaminów maturalnych w przypadku studiów pierwszego stopnia oraz średnia ocen uzyskanych na kierunku rolnictwo bądź innych kierunkach pokrewnych z obszaru nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych (jednocześnie określono szczegółowe kompetencje jakimi powinien się charakteryzować kandydat na studia II stopnia po innych kierunkach pokrewnych), jeżeli chodzi o studia drugiego stopnia. Przyjęta procedura rekrutacyjna jest przejrzysta i zawiera tryb odwoławczy. Także studenci pierwszego roku studiów pierwszego stopnia obecni na spotkaniu z ZO PKA wskazali, iż nie mają zastrzeżeń co do ogółu procesu rekrutacyjnego. Dodatkowo wskazali, że podczas procedury rekrutacyjnej zostali poinformowani o najistotniejszych kwestiach związanych z funkcjonowaniem Wydziału Biologiczno-Rolniczego UR oraz o sylwetce absolwenta kierunku. Zasady i procedury rekrutacji są ogólnodostępne na stronie internetowej Uniwersytetu.

- 2) system oceny osiągnięć studentów jest zorientowany na proces uczenia się, zawiera standardowe wymagania i zapewnia przejrzystość oraz obiektywizm formułowania ocen;

Na wizytowanym kierunku stosowany jest system oceny osiągnięć studentów zorientowany na ich systematyczną pracę, dzięki czemu sprawdzane są wszystkie rodzaje efektów kształcenia. Cel ten jest realizowany poprzez regularną weryfikację cząstkową postępów edukacyjnych studentów przeprowadzaną w różnorodnych formach – w szczególności w formie opisowej. Studenci jako najbardziej preferowaną formę zajęć wskazali ćwiczenia.

Nakład pracy studentów został określony poprzez system punktacji ECTS, z którym studenci zapoznawani są na zajęciach organizacyjnych. Punktacja znajduje się także w sylabusach. Studenci orientują się czym jest punktacja ECTS i znają zasady jego funkcjonowania. Ich zdaniem punktacja została prawidłowo dopasowana do wagi przedmiotów. Jako dobrą praktykę należy wskazać wprowadzony system ankietyzacji dotyczący przypisania punktacji ECTS do poszczególnych przedmiotów.

System ocen jest prezentowany studentom w czasie pierwszych zajęć organizacyjnych. Studenci pozytywnie odnieśli się do przejrzystości procesu egzaminowania – zarówno do prac cząstkowych jak i do egzaminów mają możliwość wglądu po otrzymaniu oceny. Jak wskazali studenci nauczyciele akademicy w przypadku niepowodzenia, starają się razem ze studentem sprawdzić błędy, w celu ich uniknięcia przy ponownym podejściu do egzaminu. Praktykę tę należy ocenić pozytywnie. W przypadku zaistnienia nieprawidłowości w toku przeprowadzania egzaminu studenci mają prawo zwrócenia się do Dziekana o przeprowadzenie egzaminu komisyjnego, za odpowiednim uzasadnieniem. Do tej pory ta instytucja nie była przez studentów wykorzystywana. Jak wskazali studenci, istnieje możliwość zmiany formy egzaminu (np. z pisemnej na ustną), jeżeli w indywidualnym przypadku taka forma może okazać się dogodniejsza do weryfikacji osiągniętych efektów kształcenia.

- 3) struktura i organizacja programu ocenianego kierunku studiów sprzyja krajowej i międzynarodowej mobilności studentów;

Program kształcenia kierunku „rolnictwo” sprzyja mobilności studentów, poprzez funkcjonowanie systemu ECTS, pozwalającego na przenoszenie osiągnięć studentów pomiędzy ośrodkami akademickimi oraz poprzez nauczanie języków obcych. Program przewiduje lektoraty z języków obcych, które obejmują m.in. naukę fachowej terminologii.

Studentom kierunku „rolnictwo” oferowane są przede wszystkim stypendia z programu Erasmus+, jak również inne zagraniczne dostępne na Uniwersytecie. Procedura aplikowania jest studentom prezentowana podczas spotkań organizacyjnych. W budynku WBR znajdują się plakaty promocyjno-informacyjne dotyczące możliwości aplikowania na stypendia zagraniczne. Studenci znają także ofertę wymiany wewnątrz krajowej w ramach programu MOST. Niestety zainteresowanie wymianą krajową jak i zagraniczną studentów jest nikłe. Od 2009 roku ze stypendium Erasmus skorzystało sześciu studentów kierunku „rolnictwo”, natomiast czterech zagranicznych studentów zostało przyjętych. Niskie zainteresowanie wyjazdami studenci tłumaczą faktem konieczności pracy w rodzinnych gospodarstwach rolnych. Studenci, którzy zdecydowali się na wyjazdy zagraniczne, zwykle wybierali Słowację. Ten kraj jest także polem wymiany naukowej studentów w ramach różnego rodzaju konferencji bilateralnych. Zdaniem Zespołu Oceniającego władze Wydziału powinny podjąć działania w celu zachęcenia studentów kierunku do korzystania z programów wymiany.

W zakresie funkcjonowania systemu ECTS nie odnotowano przypadków nieuznania osiągnięć studentów uzyskanych na innych uczelniach, jeżeli pokrywały się one z kierunkiem rolnictwo. Studenci wyjeżdżający na programy wymiany zagranicznej, uprzednio uzgadniają jakie osiągnięcia zostaną im uznane w macierzystej jednostce.

- 4) system pomocy naukowej, dydaktycznej i materialnej sprzyja rozwojowi naukowemu, społecznemu i zawodowemu studentów oraz skutecznemu osiągnięciu założonych efektów kształcenia.

System opieki naukowej i dydaktycznej nad studentami kierunku „rolnictwo” jest ukierunkowany na proces systematycznego uczenia się, poprzez stosowane formy weryfikacji cząstkowej osiągniętej wiedzy, zdobywanych umiejętności i kompetencji społecznych. Studenci podczas spotkania z Zespołem wizytującym PKA odnieśli się pozytywnie do ogółu działań władz Wydziału Biologiczno-Rolniczego UR kierowanych do nich w tym zakresie.

Każdy nauczyciel akademicki prowadzący zajęcia na kierunku „rolnictwo” jest zobowiązany do odbywania konsultacji. Konsultacje o charakterze indywidualnym mają na celu wyjaśnianie trudniejszych problemów związanych z treściami kształcenia, omawianie wyników oceny różnych prac pisemnych, wskazywanie możliwości uzupełnienia niedociągnięć i braków w zakresie wiedzy i umiejętności. Terminy konsultacji znane są studentom. Studenci potwierdzili, że nauczyciele akademicy są dostępni na dyżurach i konsultacjach w budynku Uczelni w wyznaczonych godzinach. Wskazali również, że często wykorzystują kontakt mailowy, który uznali za najbardziej preferowaną formę kontaktu z nauczycielami akademickimi poza zajęciami dydaktycznymi

Informacje zawarte w sylabusach należy ocenić pozytywnie. Zarówno w ocenie Zespołu PKA, jak i samych studentów, sylabusy zostały skonstruowane w sposób czytelny i przejrzysty. Zawierają one informacje dotyczące formy zaliczenia, efektów kształcenia, literatury przedmiotu, a często także zagadnienia poruszane na poszczególnych zajęciach. Studenci pozytywnie oceniają sylabusy, jednakże ze względu na niedostępność ich drogą elektroniczną (są one jedynie prezentowane podczas zajęć organizacyjnych oraz są do wglądu w dziekanacie) mają oni do nich ograniczony dostęp. Wobec powyższego rekomendowane jest podjęcie działań mających na celu elektroniczne udostępnienie sylabusów.

Zdaniem studentów biblioteka jest zaopatrzona w pozycje wskazane w sylabusach poszczególnych przedmiotów. Biblioteka zapewnia także dostęp do Internetu oraz wewnętrznych baz danych. Studenci wyrazili jednak opinię na zbyt skomplikowaną procedurę korzystania z czytelni, która ich zdaniem utrudnia korzystanie z zasobów. W tym zakresie rekomendowane jest zatem przeanalizowanie procedur stosowanych w bibliotece i podjęcie ewentualnych działań mających na celu uproszczenie procedur.

Studenci posiadają informacje o procedurze dyplomowania. Odnosząc się do tematów prac dyplomowych, stwierdzili, że mają możliwość wyboru tematu spośród zaproponowanych przez promotora, jak również mogą zaproponować własny temat.

Studenci pozytywnie odnieśli się do metod motywacyjnych stosowanych przez nauczycieli akademickich w procesie kształcenia na kierunku „rolnictwo”. Metody te polegają na przedstawianiu praktycznego aspektu nabywanej wiedzy, np. podczas zajęć laboratoryjnych. Należy podkreślić, iż zgodnie z Regulaminem Studiów, na wniosek Rady Wydziału wyróżniającym się absolwentom może zostać przyznany dyplom uznania Rektora. Istotnym bodźcem motywacyjnym, który wskazali studenci obecni na spotkaniu z Zespołem Oceniającym PKA jest także stypendium Rektora, które otrzymują studenci (10% liczby studentów kierunku), którzy osiągnęli najwyższe średnie ocen za poprzedni rok akademicki. Pod uwagę brane są także osiągnięcia naukowe, artystyczne i sportowe, jednakże w ramach wizytowanego kierunku nie odnotowano takich przypadków. O stypendium Rektora za wybitne osiągnięcia w nauce skutecznie ubiegają się także studenci pierwszego roku studiów drugiego stopnia. W ocenie studentów procedura ubiegania się o stypendium jest przejrzysta,

a w razie potrzeby jednostka ds. pomocy materialnej udziela wszelkiej pomocy związanej ze skompletowaniem dokumentacji.

Szczegółowe zasady przydzielania pomocy materialnej zostały określone w Zarządzeniu nr 34/2014 Rektora Uniwersytetu Rzeszowskiego z dnia 19 maja 2014 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu przyznawania świadczeń pomocy materialnej dla studentów Uniwersytetu Rzeszowskiego. Podział dotacji budżetowej został dokonany w porozumieniu z odpowiednim organem uczelnianego samorządu studenckiego, co spełnia przesłanki art. 174 ust. 2 Ustawy. Zakres pomocy materialnej obejmuje stypendia socjalne, stypendia dla osób niepełnosprawnych, stypendia dla najlepszych studentów, zapomogę oraz stypendium ministra za wybitne osiągnięcia. Środki na stypendia rektora stanowią nie więcej niż 40% środków przeznaczonych łącznie na stypendia Rektora dla najlepszych studentów, stypendia socjalne oraz zapomogi, co spełnia wymogi art. 174 ust. 4 Ustawy. W skład Komisji Stypendialno- Socjalnej i Odwoławczej Komisji Stypendialnej wchodzi co najmniej trzy osoby, przy czym studenci stanowią większość składu komisji, co spełnia przesłanki art. 177 ust. 3 Ustawy. Terminowość wypłat pomocy materialnej studenci określili pozytywnie.

Studenci dobrze ocenili funkcjonowanie uczelnianego Biura Karier, wskazując na przykłady kiedy na stronach internetowych Biura znaleźli interesujące ich oferty praktyk lub staży. Wysoko należy ocenić inicjatywy Biura Karier w zakresie zbliżania studentów do rynku pracy, polegające na organizacji spotkań szkoleniowych dotyczących m.in. zasad pisania CV, czy przeprowadzania rozmowy kwalifikacyjnej. Organizowane są również spotkania z potencjalnymi pracodawcami. Ogólna działalność Biura Karier została oceniona pozytywnie.

Studenci bardzo pozytywnie odnieśli się do systemu opieki naukowej, a zwłaszcza do funkcjonowania kół naukowych i aktywnej postawy nauczycieli akademickich w tym zakresie. Wskazali, że oprócz rozwiązań regulaminowych nauczyciele akademicy w czasie zajęć, a także w ramach kół naukowych starają się dostarczać chętnym i wybitnie uzdolnionym studentom szerszy zakres literatury, a także zachęcają ich do uczestnictwa w konferencjach naukowych – zarówno krajowych, jak i międzynarodowych. Jako pozytywny aspekt należy ocenić działania Władz Wydziału w zakresie finansowania wyjazdów swoich studentów na konferencje międzynarodowe. Studenci wskazali także na motywujące podejście nauczycieli akademickich podczas zajęć laboratoryjnych, którzy zachęcają do tego by włączać się w prowadzone badania naukowe.

Władze Uniwersytetu i Wydziału wspierają studencki ruch kulturowy i społeczny poprzez przekazywanie wsparcia materialnego dla samorządu studenckiego i organizacji studenckich. Samorząd studencki angażuje się w liczne przedsięwzięcia społeczno-kulturowe i otrzymuje na ten cel środki finansowe, planowane w rocznym budżecie Uczelni. Samorząd studencki na poziomie wydziału dysponuje odpowiednim zapleczem biurowym.

Należy zwrócić uwagę na dogodne zaplecze socjalne w kompleksie budynków Wydziału Biologiczno-Rolniczego UR. W budynku funkcjonuje stołówka studencka oraz punkt ksero. W korytarzach budynków zapewniono miejsca do siedzenia.

Studenci wskazują także na bardzo dobrą i kompetentną obsługę administracyjną. Na wydziale i uczelni. Podkreślają, że godziny jej pracy są dostosowane także do potrzeb studentów niestacjonarnych. Należy podkreślić, iż na skutek przeprowadzonych ankiet studenckich, godziny otwarcia dziekanatu zostały wydłużone, zgodnie z oczekiwaniami studentów. Skargi i wnioski mogą być składane przez studentów w formie pisemnej lub ustnej, do administracji dziekanatu lub bezpośrednio do władz dziekańskich, w czasie dyżurów. Taka forma załatwiania spraw została przez studentów określona pozytywnie.

Przedstawiciele studentów biorą udział w organach kolegialnych Uczelni. Jednakże należy zwrócić uwagę, że liczba miejsc przeznaczonych dla studentów w Radzie Wydziału nie spełnia przesłanek art. 67 ust. 4 Ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.), zwanej dalej Ustawą i wynosi blisko 18%. W ramach posiedzeń Rady studenci mają prawo swobodnej wypowiedzi oraz zgłaszania spraw studenckich do porządku obrad. Na podstawie przedstawionych przez Uczelnię protokołów z trzech posiedzeń Rad Wydziału poprzedzających datę wizytacji PKA należy stwierdzić, że studenci uczestniczą w posiedzeniach. Na Wydziale aktywnie działa Samorząd Studentów. Samorząd Studentów organizuje wydarzenia o charakterze kulturalnym i integracyjnym skierowane do wszystkich studentów. W opinii Samorządu Uczelnia zapewnia właściwe warunki funkcjonowania Samorządu Studentów, zapewniając również wsparcie finansowe dla podejmowanych inicjatyw studenckich.

Studenci odnoszą się zdecydowanie pozytywnie do stosowanego na kierunku „rolnictwo” systemu opieki naukowej, dydaktycznej, materialnej i socjalnej, Podczas spotkania z Zespołem PKA studenci odnosili się do swojej Uczelni i Wydziału bardzo przychylnie, wskazując iż gdyby mieli ponownie możliwość wyboru kierunku studiów i Uczelni – dokonaliby tego samego wyboru.

Ocena końcowa 7 kryterium ogólnego w pełni
Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) **Zasady i procedury rekrutacyjne są przejrzyste i oparte na obiektywnych kryteriach i nie zawierają przepisów dyskryminujących jakąkolwiek grupę kandydatów. Procedura rekrutacyjna jest powszechnie udostępniona.**
  - 2) **System oceny osiągnięć studentów jest zorientowany na proces systematycznego uczenia się, o czym studenci są informowani w ramach zajęć organizacyjnych. Zapewnia przejrzystość oraz obiektywizm formułowania ocen.** Studenci pozytywnie odnoszą się do stosowanego systemu oceny ich osiągnięć.
  - 3) Studenci mają możliwość uczestniczenia w krajowej i międzynarodowej wymianie. Uzyskane osiągnięcia na innych uczelniach zostają uznawane na macierzystej Uczelni. Studenci są także przygotowywani do takiego wyjazdu, m.in. poprzez naukę języków obcych, uwzględniającą zagadnienia związane z rolnictwem. **Studenci kierunku „rolnictwo” wykazują jednak znikome zainteresowanie możliwościami wymiany krajowej i zagranicznej.** Władze Wydziału powinny zatem podjąć działania w celu zachęcenia studentów kierunku do korzystania z programów wymiany.
  - 4) **System opieki naukowej, dydaktycznej, materialnej i socjalnej na kierunku „rolnictwo” na Wydziale Biologiczno-Rolniczym funkcjonuje prawidłowo.** W przekonaniu studentów ukończone studia pozwolą im na prowadzenie lub udoskonalenie gospodarstwa rolnego.
8. **Jednostka rozwija wewnętrzny system zapewniania jakości zorientowany na osiągnięcie wysokiej kultury jakości kształcenia na ocenianym kierunku studiów.**

- 1) Jednostka wypracowała przejrzystą strukturę zarządzania kierunkiem studiów oraz dokonuje systematycznej, kompleksowej oceny efektów kształcenia; wyniki tej oceny stanowią podstawę rewizji programu studiów oraz metod jego realizacji zorientowanej na doskonalenie jakości jego końcowych efektów.

Wewnętrzny System Zapewnienia Jakości Kształcenia (zwany dalej WSZJK lub Systemem) wprowadzony został w Uniwersytecie Rzeszowskim na mocy Zarządzenia Rektora Uczelni Nr 59/2010 z dnia 30 grudnia 2010 r. w sprawie wprowadzenia wewnętrznego systemu oceny jakości kształcenia. Cel i funkcjonowanie Systemu oraz kompetencje organów Uczelni i poszczególnych jednostek w tym zakresie, określała uchwała Senatu nr 333/11/2011 z dnia 24 listopada 2011 r. w sprawie funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia. W ramach doskonalenia Systemu zmieniono powyższy akt normatywny na obecnie obowiązującą Uchwałę nr 186/09/2013 Senatu Uniwersytetu Rzeszowskiego z dnia 26 września 2013 r. w sprawie funkcjonowania Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia, regulującą podstawowe rozwiązania formalno-prawne oraz będącą podstawą jego dalszego funkcjonowania. Uchwała określa kompetencje, skład i tryb wyboru organów tworzących WSZJK oraz zasady opracowywania, publikowania i wykorzystywania danych będących wynikiem działania Systemu. Na mocy Uchwały Nr 186/09/2013 zniesione zostały Instytutowe Zespoły ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia, a ich funkcje przejęły zespoły wydziałowe, w skład których wchodzi m.in. reprezentanci poszczególnych instytutów. Zarządzeniem Nr 157/2013 Rektora z dnia 28 października 2013 r. określone zostały szczegółowe zadania Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia.

Organami wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości są: Rektor, Uczelniany Zespół ds. Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia, Wydziałowe Zespoły ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia, Dział Jakości i Akredytacji oraz Biuro Karier. Do głównych zadań Systemu należy ocena sposobu funkcjonowania Systemu Jakości Kształcenia na Uniwersytecie, opracowanie koncepcji jego ewaluacji i proponowanie Rektorowi rozwiązań dotyczących zmian w funkcjonowaniu systemu zmierzających do stałego podnoszenia jego jakości i zgodności systemu z zapisami Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego.

W celu kształtowania wysokiej jakości kształcenia w Uniwersytecie Rzeszowskim powołany został, jako organ opiniodawczy Rektora - Uczelniany Zespół ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia. Członków Uczelnianego Zespołu powołuje Rektor na okres kadencji władz Uniwersytetu a w jego skład wchodzi: wyznaczony przez Rektora Prorektor lub pracownik naukowo-dydaktyczny, członek Senatu posiadający co najmniej stopień naukowy doktora habilitowanego – jako przewodniczący Uczelnianego Zespołu, przedstawiciel pracowników naukowo-dydaktycznych z każdego wydziału, posiadających co najmniej stopień naukowy doktora, przedstawiciel Centrum Sportu i Rekreacji, przedstawiciel Uniwersyteckiego Centrum Nauki Języków Obcych, pracownik Działu Jakości i Akredytacji, pracownik Biura Karier, jeden doktorant wskazany przez Samorząd Doktorantów oraz jeden student wskazany przez Samorząd Studentów Uniwersytetu. Uczelniany Zespół opiniuje sposób funkcjonowania Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia w Uniwersytecie Rzeszowskim, opracowuje koncepcje jego ewaluacji oraz proponuje Rektorowi rozwiązania dotyczące zmian w funkcjonowaniu systemu, zmierzających do stałego podnoszenia jego jakości, m.in. w zakresie: procedur zapewnienia jakości kształcenia, zasad zatwierdzania, monitorowania i okresowego przeglądu programów nauczania i ich efektów pod kątem ich zgodności z Krajowymi Ramami Kwalifikacji oraz w zakresie zasad zapewnienia jakości kadry dydaktycznej.

Organem kontrolnym była Sekcja Jakości Kształcenia, utworzona Zarządzeniem nr 12/2011 Rektora Uczelni z dnia 18 marca 2011 r. w sprawie powołania Sekcji ds. Wewnętrznego Systemu Jakości Kształcenia, przekształcona Zarządzeniem nr 85/2013 Rektora z dnia 6 czerwca 2013 r. w Dział Jakości i Akredytacji. Dział Jakości i Akredytacji koordynuje prace związane z budową i doskonaleniem Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia w Uniwersytecie Rzeszowskim, opracowuje procedury, zarządzenia i uchwały uczelni związane z funkcjonowaniem tego systemu, opracowuje projekty ankiet funkcjonujących w ramach tego systemu, sporządza zbiorcze raporty z wyników ankiet na podstawie danych z wydziałów, analizuje raporty samooceny, opracowane na podstawie Formularza Oceny Własnej Wydziału i monitoruje proces wdrażania i doskonalenia systemu. Nadzór nad Działem Jakości i Akredytacji sprawuje Prorektor ds. Studenckich i Kształcenia.

Przedstawiona powyżej struktura WSZJK w UR w Rzeszowie jest przejrzysta i umożliwia badanie jakości kształcenia na wszystkich istotnych dla kształcenia płaszczyznach. Dopracowania wymagają procedury dotyczące systemu doskonalenia jakości kształcenia.

Na Wydziale Biologiczno-Rolniczym UR w skład systemu zarządzania i kształtowania jakości kształcenia wchodzi: Dziekan (pełniący nadzór), Prodziekan ds. jakości kształcenia oraz Wydziałowy Zespół ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia (powołany przez Radę Wydziału Biologiczno-Rolniczego na posiedzeniu w dniu 18 października 2012 r., poprzednia nazwa powyższego ciała kolegialnego to: Wydziałowa Komisja do spraw Jakości Kształcenia) - odpowiedzialni za wdrożenie i funkcjonowanie Systemu oraz m.in. osoby pełniące funkcje kierownicze na Wydziale, opiekunowie roczników i członkowie pozostałych komisji wydziałowych.

Prodziekan ds. jakości kształcenia Wydziału czuwa nad zapewnieniem sprawnego funkcjonowania WSZJK na Wydziale, natomiast Wydziałowy Zespół ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia kieruje rozwojem Systemu oraz ocenia sposób jego funkcjonowania i wskazuje kierunki zmian. Do szczegółowych zadań Wydziałowego Zespołu ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia należą m.in.: okresowy przegląd programów kształcenia w zakresie spójności zamierzonych efektów kształcenia oraz poprawności odniesienia efektów przedmiotowych do kierunkowych i odpowiednio obszarowych; analiza prawidłowości doboru metod kształcenia i oceniania do założonych efektów kształcenia; analizy: poprawności przypisania punktów ECTS do poszczególnych przedmiotów, zgodności dostosowania efektów kształcenia do potrzeb rynku pracy oraz obowiązujących na Wydziale procedur w zakresie współpracy z otoczeniem gospodarczym, wniosków z monitorowania karier zawodowych absolwentów, a także analiza jakości procesu dyplomowania oraz obowiązujących procedur w zakresie zatwierdzania tematów prac dyplomowych; analiza i ocena zgodności zakończonych prac dyplomowych ze specjalnością i kierunkiem studiów; opracowanie: wyników ankiet oraz przygotowanie wniosków na podstawie uzyskanych ankiet, sprawozdania z oceny własnej Wydziału oraz analizy SWOT, wraz ze wskazaniem propozycji działań na rzecz poprawy jakości kształcenia; monitorowanie osiągnięć oraz postępów studentów; opracowanie i prezentacja koncepcji ewaluacji Systemu i rozwiązań w zakresie zmian w jego funkcjonowaniu oraz udział w opracowaniu harmonogramu prac WSZJK na kolejne lata akademickie (podczas wizytacji przedstawiono Kalendarze prac w ramach Systemu - dla lat akademickich: 2012/2013, 2013/2014 oraz 2014/2015 - zatwierdzone na posiedzeniach Rady Wydziału Biologiczno-Rolniczego UR).

Poza w/w Zespołem, w ramach Wydziału funkcjonują Komisje Dydaktyczne ds. kierunków, które zajmują się doskonaleniem programów kształcenia oraz współuczestniczą min. przy analizie jakości procesu dyplomowania oraz obowiązujących procedur w zakresie

zatwierdzania tematów prac dyplomowych, a także przy analizie i ocenie zgodności zakończonych prac dyplomowych ze specjalnością i kierunkiem studiów .

Obecny skład osobowy zarówno Wydziałowego Zespołu ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia, jak i poszczególnych Komisji Dydaktycznych dla kierunku „rolnictwo” został zatwierdzony na kadencję 2012-2016 na posiedzeniu Rady Wydziału Biologiczno-Rolniczego w dniu 18 października 2012 r. W skład Uczelnianego Zespołu ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia, Wydziałowego Zespołu ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia oraz poszczególnych Komisji Dydaktycznych (w tym Komisji dla kierunku „rolnictwo”) wchodzi przedstawiciele studentów.

Z posiedzeń Wydziałowego Zespołu ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia sporządzane są protokoły, w których odnotowuje się przebieg zebrania i przyjęte ustalenia. Podczas wizytacji przedstawiono protokoły, z których wynika, że na posiedzeniach powyższego ciała kolegiального w dniach: 11 grudnia 2012 r. m.in. zaprezentowano projekt *Kalendarza prac wewnętrznego systemu jakości kształcenia na Wydziale Biologiczno-Rolniczym na rok akademicki 2012/2013* oraz zdecydowano o terminowym (do 20 grudnia 2012 r.) przygotowaniu *Formularza Oceny Własnej Wydziału*; 30 stycznia 2013 r. sprawdzano poprawność programów kształcenia na poszczególnych kierunkach studiów oraz zaopiniowanie programów kształcenia zgodnie z KRK, a ponadto przedstawiono strukturę WSZJK, koncepcję podnoszenia jakości kształcenia na WB-R oraz omawiano badania ankietowe, w tym dotyczące oceny nauczycieli akademickich; 24-28 czerwca 2013 r. opracowano sprawozdanie z działalności Wydziałowej Komisji ds. Jakości Kształcenia w roku akademickim 2012/2013; 7 października 2013 r. analizowano ocenę działalności WKdsJK; 18-20 grudnia 2013 r. oraz 7-9 stycznia 2014 r. opracowywano ocenę własną Wydziałowego Zespołu ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia za rok akademicki 2012-2013; 26 marca 2014 r. omówiono analizę ankiet nakładu czasu pracy studenta i zdecydowano, iż analizy ankiet zostaną przedstawione na zebraniu kierowników jednostek; 20 maja 2014 r. opracowano wyniki weryfikacji prac inżynierskich przeprowadzane przez Komisje dydaktyczne dla kierunków: „rolnictwo” oraz „technologia żywności i żywienie człowieka”; 1 października 2014 r. ustalono *Kalendarz prac wewnętrznego systemu jakości kształcenia na Wydziale Biologiczno-Rolniczym na rok akademicki 2014/2015*.

W ramach WSZJK funkcjonują w ocenianej Jednostce procedury przyjęte na posiedzeniach Rady Wydziału B-R, m.in. w dniu 21 listopada 2013 r. dotyczące: hospitacji zajęć dydaktycznych, zatwierdzania tematyki prac dyplomowych i ich weryfikacji, dokumentowania i weryfikacji osiągnięć studenta oraz przechowywania dokumentacji, a także powoływania opiekuna roku. W dniu 10 kwietnia 2014 r. Rada Wydziału uaktualniła procedurę pn. *Zasady otrzymania kwalifikacji I i II stopnia na kierunkach Wydziału*, natomiast w dniu 11 kwietnia 2014 r. procedurę pn. *Zatwierdzanie tematyki prac dyplomowych i ich weryfikacja*. Na Wydziale obecnie funkcjonują następujące ankiety:

- studencka ankieta oceny prowadzącego przedmiot (podczas wizytacji przedstawiono *Raporty zbiorcze* z lat akademickich: 2011/2012, 2012/2013 oraz 2013/2014, w tym dodatkowo za r.a. 2012/2013 opracowany przez Dział Jakości i Akredytacji);
- studencka ankieta oceny pracy dziekanatu (okazano *Raport zbiorczy, rok akademicki 2013/2014* opracowany przez Dział Jakości i Akredytacji);
- ankieta oceny pracy sekretariatu;
- protokół hospitacji (planowanej wg harmonogramu hospitacji).

Ankiety te zostały opracowane na podstawie Zarządzenia Rektora nr 173/2013 z 25 listopada 2013 r. w sprawie określenia wzorów ankiet obowiązujących w ramach wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia od roku akademickiego 2013/2014, zmieniające obowiązujące do roku akademickiego 2012/2013 Zarządzenie Rektora nr 86/2011 z 21 listopada 2011 r. w sprawie określenia wzorów ankiet funkcjonujących w ramach wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia.

Wszystkie kwestionariusze ankietowe mają formę papierową, a studenci otrzymują je w toku zajęć dydaktycznych. W przypadku oceny zajęć dydaktycznych, ankiety są dostarczane studentom w kolejnym semestrze, po zakończeniu ocenianych zajęć. Ankiety mają charakter anonimowy. Ankieta oceny prowadzącego przedmiot zawiera pytania dotyczące: jasnego określenia warunków zaliczenia, rzetelnego oceniania, punktualności rozpoczynania zajęć, merytorycznego przygotowania do zajęć przez nauczyciela akademickiego, prowadzenia zajęć w sposób umożliwiający zrozumienie materiału, otwartości prowadzącego na pytania i dyskusje, wyjaśniania wątpliwości i niejasności pojawiających się w trakcie zajęć, inspirowania studentów do samodzielnego myślenia, wpływu zajęć na zdobycie wiedzy i umiejętności niezbędnych do końcowego zaliczenia przedmiotu, życzliwego podejścia do studentów oraz dostępności prowadzącego dla studentów w godzinach dyżurów i konsultacji. Ankieta zawiera także pole swobodnego komentarza. Należy zwrócić uwagę na fakt, że w ankiecie zawarto dużo (11) bardzo szczegółowych pytań. Utrudnia to bardzo znacząco interpretację uzyskanych wyników. Przykładowo w roku akademickim 2013/2014 poddano ocenie 122 pracowników dydaktycznych Wydziału uzyskując w sumie około 10 teczek pełnych ankiet. Ankiety te opracowywano „ręcznie” i stwierdzono, że udział ocen bardzo dobrych wynosił od 34 do 65%, a ocen dobrych od 34 do 64% w zależności od zadawanego pytania. Odsetek ocen dostatecznych i złych nie przekraczał odpowiednio 3 i 1%. Zatem pozostaje kwestia rozważenia, czy rzeczywiście omawiana ankieta spełnia swoją rolę w doskonaleniu procesu kształcenia. Ponadto po przeanalizowaniu zbiorczych opracowań i wypełnionych kwestionariuszy ankietowych Zespół Oceniający zwrócił uwagę na fakt, że studenci nie wypełniają pola swobodnego komentarza. Podobną obserwację poczyniono przy analizie ankiet oceny pracy dziekanatu. W tych ankietach studenci zakreślają jedynie właściwe odpowiedzi, natomiast nie wyrażają swojej opinii w pytaniach otwartych. W tym zakresie rekomendowane jest przeprowadzenie działań informacyjnych mających na celu uświadomienie studentom roli ich komentarza w ostatniej – swobodnej części ankiety.

Zespół PKA wskazuje także na konieczność weryfikacji procedury hospitacji zajęć dydaktycznych. Obecnie zajęcia są wizytowane przez kierowników poszczególnych Katedr. Analiza protokołów pohospitacyjnych wskazuje na nadmierną przewagę ocen bardzo dobrych i wyróżniających. Jednocześnie dokonane hospitacje przez Zespół Oceniający PKA wskazały na niedociągnięcia, głównie w zakresie wykorzystywanych metod dydaktycznych (załącznik 6).

Na posiedzeniu Rady Wydziału Biologiczno-Rolniczego w dniu 22 września 2014 r. Prodziekan ds. Jakości Kształcenia oraz Przewodnicząca Wydziałowego Zespołu ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia przedstawiły sprawozdanie z funkcjonowania w ocenianej Jednostce WSZJK na rok akademicki 2013/2014. Zespół wizytujący zapoznał się z treścią tego sprawozdania. Na 11 stronach maszynopisu omówiono funkcjonowanie WSZJK na Wydziale, przedstawiając po kolei stosowane na Wydziale procedury i uzyskane na podstawie ich działania wyniki. Raport jest opracowany przejrzysto i rzeczowo, widać także zaangażowanie

w jego rzetelne przygotowanie. Jednak na końcu sprawozdania brakuje wniosków oraz przedstawienia działań doskonalących system czy też działań naprawczych.

W omawianym Raporcie z funkcjonowania WSZJK na Wydziale analizowano także procedury związane z analizą efektów kształcenia oraz ich realizacją w ramach obowiązujących programów kształcenia. Jednak uwagi zawarte w pkt. 2 przedkładanego Raportu z wizytacji świadczą, że procedury te nie są w pełni efektywne w diagnozowaniu słabych stron programu kształcenia na kierunku „rolnictwo”.

Wyniki monitorowania jakości procesu kształcenia i uzyskiwanych efektów kształcenia są upowszechniane poprzez m.in. ich omawianie na posiedzeniach Rady Wydziału. Raport z funkcjonowania Wydziałowego Zespołu ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia jest także do wglądu dla wszystkich zainteresowanych stron (m.in. nauczycieli, studentów) w dziekanacie Wydziału.

Na Wydziale realizuje się również politykę zapobiegania zjawiskom patologicznym. Służą temu m.in.: system antyplagiatowy wprowadzony Zarządzeniem Nr 80/2013 Rektora Uczelni z dnia 27 maja 2013 r. w *sprawie wprowadzenia regulaminu antyplagiatowego w Uniwersytecie Rzeszowskim*.

Obowiązek monitorowania losów zawodowych absolwentów uczelni wyższych realizuje funkcjonujące w Uczelni od 2002 roku Biuro Karier. Oprócz zadań związanych z ułatwianiem studentom i absolwentom znalezienia zatrudnienia do kompetencji Biura należy badanie losów absolwentów i monitorowanie ankietowych opinii absolwentów o efektach i przydatności kształcenia po jednym, trzech i pięciu latach od ukończenia studiów. Podczas wizytacji przedstawiono dokument pn. *Badanie losów zawodowych absolwentów Uniwersytetu Rzeszowskiego. Pomiar początkowy absolwentów z rocznika 2012/2013*, w którym ujęto absolwentów kierunku „rolnictwo”.

Reasumując działanie WSZJK na Wydziale Biologiczno-Rolniczym w UR w Rzeszowie należy stwierdzić, że opracowano i wdrożono ramy strukturalnie funkcjonowania tego systemu. Opracowano procedury, które służą do monitorowania różnych aspektów mających wpływ na jakość kształcenia. Jednak system ten wymaga dalszego doskonalenia, w tym w szczególności dopracowania niektórych procedur, poprawienia efektywności ich działania i dostosowania ich do specyfiki kierunku. Biorąc pod uwagę zaangażowanie władz Uczelni i Wydziału oraz odpowiednich Zespołów ds. Jakości Kształcenia w poprawę funkcjonowania procedur oraz ugruntowaną tradycję w zakresie kształcenia na kierunku „rolnictwo” można uznać spełnienie tego kryterium szczegółowego w pełni.

2) w procesie zapewniania jakości i budowy kultury jakości uczestniczą pracownicy, studenci, absolwenci oraz inni interesariusze zewnętrzni.

W procesie zapewniania jakości i budowy kultury jakości uczestniczą pracownicy naukowo-dydaktyczni oraz studenci. Sposób angażowania nauczycieli i studentów w prace różnego rodzaju Komisji opisano powyżej. Należy stwierdzić, że ramy formalno-prawne stworzone na Uczelni umożliwiają uczestniczenie wymienionych grup w monitorowaniu jakości kształcenia, jak również w doskonaleniu.

System zapewniania jakości kształcenia wprowadzony na Wydziale Biologiczno-Rolniczym UR w Rzeszowie uwzględnia rolę studentów w procesie jego funkcjonowania. Z jednej strony studenci uczestniczą w procesie ankietyzacji, z drugiej strony ich reprezentanci zasiadają w Zespole ds. zapewniania jakości na poziomie wydziałowym. Należy zwrócić uwagę, iż studenci wizytowanego Wydziału wskazali na potrzebę szerszej ankietyzacji, m.in.

biblioteki wydziałowej. Fakt ten wskazuje, iż studenci rozumieją i doceniają potrzebę budowy kultury jakości kształcenia. Dobrą praktyką, ukazującą studentom efektywność działania procesu ewaluacji było wydłużenie pracy dziekanatu. Studenci obecni podczas spotkania z Zespołem wizytującym PKA odnosili się pozytywnie do funkcjonowania systemu zapewniania jakości kształcenia.

W procesie zapewniania jakości i budowy kultury jakości uczestniczą przedstawiciele otoczenia społeczno-gospodarczego. Władze Wydziału, jak również poszczególni nauczyciele akademicy zobowiązani zostali do nawiązywania, formalizowania współpracy bądź poszerzania jej na inne płaszczyzny. Wydziałowy Zespół ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia corocznie organizuje spotkania z przedstawicielami interesariuszy zewnętrznych. Przykładowo przedmiotem ostatniego zebrania jakie odbyło się 23 czerwca 2014 r. była konsultacja programów kształcenia, dyskusja nt. kompetencji wymaganych od kandydatów ubiegających się o pracę, roli praktyk zawodowych w kształtowaniu umiejętności, a także sposobu kształtowania tzw. Kompetencji miękkich (przedsiębiorczość, umiejętność prowadzenia dyskusji, przedstawienie i argumentacja swojego zdania itp.).

Wydziałowy Zespół ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia wskazuje także, że opinie od potencjalnych pracodawców mogą być pozyskiwane również na różnych spotkaniach, w których uczestniczą przedstawiciele instytucji zewnętrznych np. konferencjach, seminariach, radach naukowych, targach: pracy, rolniczych, ogrodniczych. Zdaniem Zespołu spotkanie takie powinno być udokumentowane przez sporządzenie notatki służbowej.

Tabela nr 1 Ocena możliwości realizacji zakładanych efektów kształcenia.

Zakładane efekty kształcenia	Program i plan studiów	Kadra	Infrastruktura dydaktyczna/biblioteka	Działalność naukowa	Działalność międzynarodowa	Organizacja kształcenia
wiedza	+	+	+	+	+/-	+
umiejętności	+	+	+	+	+/-	+
kompetencje społeczne	+	+	+	+	+/-	+

+ - **pozwala na pełne osiągnięcie** zakładanych efektów kształcenia

+/- - **budzi zastrzeżenia - pozwala na częściowe osiągnięcie** zakładanych efektów kształcenia

- - **nie pozwala na osiągnięcie** zakładanych efektów kształcenia

Ocena końcowa 8 kryterium ogólnego

w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) Uniwersytet Rzeszowski oraz Wydział Biologiczno-Rolniczy **stosują procedury i narzędzia badające jakość kształcenia określone w uczelnianym wewnętrznym systemie zapewniania jakości kształcenia.** W Uczelni system ten podlega ciągłemu doskonaleniu. W skali Wydziału funkcjonują procedury, jednak niektóre z nich powinny być udoskonalone, biorąc pod uwagę specyfikę kierunku (ankieta studencka, hospitacja zajęć dydaktycznych). **Struktura zarządzania procesem dydaktycznym jest formalnie zdefiniowana i przejrzysta oraz spełnia swoje zadania.** Wypracowano odpowiednie mechanizmy weryfikacji zgodności programu kształcenia z założonymi efektami kształcenia oraz jego prawidłowej realizacji.

- 2) **Interesariusze wewnętrzni i zewnętrzni uczestniczą w procesie zapewnienia jakości kształcenia.** Udział interesariuszy wewnętrznych jest typowy dla szkolnictwa wyższego, nauczyciele akademicy i studenci są zaangażowani w prace komisji, które monitorują i doskonałą jakość kształcenia na kierunku. Na Wydziale organizowane są spotkania z przedstawicielami otoczenia społeczno-gospodarczego, w trakcie których podejmuje się dyskusje na temat kształtowania kompetencji absolwentów.

9. Podsumowanie

Tabela nr 2 Ocena spełnienia kryteriów oceny programowej

Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
	wyróżniająco	w pełni	znaczaco	częściowo	niedostatecznie
koncepcja rozwoju kierunku		X			
cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji			X		
program studiów		X			
zasoby kadrowe		X			
infrastruktura dydaktyczna	X				
prowadzenie badań naukowych		X			
system wsparcia studentów w procesie uczenia się		X			
wewnętrzny system zapewnienia jakości		X			

Kierunek studiów „rolnictwo” jest prowadzony na Wydziale Biologiczno-Rolniczym Uniwersytetu Rzeszowskiego od 2001 r., czyli od początku istnienia uniwersytetu. Kierunek ten wpisuje się ściśle w koncepcje kształcenia określoną w misji i strategii Uczelni, jak również w strategię Wydziału. Koncepcja kształcenia została wypracowana w porozumieniu z interesariuszami wewnętrznymi i zewnętrznymi.

Oferta dydaktyczna na ocenianym kierunku w ogólnym zarysie nie zmieniła się od momentu jego powstania, a jednocześnie w zakresie szczegółowym na bieżąco jest dostosowywana do zmieniających się warunków prowadzenia studiów, potrzeb środowiska społeczno-gospodarczego oraz aktualnych trendów w nauce. Efekty kształcenia zostały sformułowane poprawnie, przy uwzględnieniu zasad zawartych w Krajowych Ramach Kwalifikacji dla profilu ogólnoakademickiego w obszarze nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych. Mankamentem efektów kształcenia jest ich nadmierne podobieństwo dla obu poziomów kształcenia. Zakładane efekty kształcenia, treści programowe i stosowane

metody dydaktyczne są komplementarne i możliwe do uzyskania zarówno na studiach I jak i II°. System punktów ECTS jest stosowany i właściwy.

Warunki dotyczące minimum kadrowego dla kierunku „rolnictwo” są spełnione, gdyż do minimum zaliczono 3 profesorów, 4 doktorów habilitowanych oraz 9 doktorów. Struktura kwalifikacji pracowników naukowo-dydaktycznych stanowiących minimum kadrowe jak i pozostałych nauczycieli akademickich umożliwia osiągnięcie założonych celów kształcenia i efektów realizacji programu kształcenia. Obsada zajęć dydaktycznych na kierunku „rolnictwo” jest w zasadzie właściwa. Jedynie dla 7 przedmiotów należy rozważyć zmianę osób prowadzących. Politykę kadrową prowadzoną przez Wydział Biologiczno-Rolniczy w zakresie rozwoju ocenianego kierunku należy uznać za spójną, istnieje system wsparcia rozwoju kadry naukowo-dydaktycznej.

Wydział dysponuje odpowiednią bazą dydaktyczną i naukową dla kierunku „rolnictwo”, która w pełni pozwala studentom na osiąganie określonych efektów kształcenia. Baza ta umożliwia prowadzenie badań naukowych ściśle związanych z kierunkiem. Badania te mają bezpośredni, korzystny wpływ na realizację zakładanych efektów kształcenia i doskonalenie procesu dydaktycznego.

Studenci mają odpowiednie wsparcie naukowe, dydaktyczne, materialne i społeczne.

Na Wydziale funkcjonuje wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia, którego konstrukcja i narzędzia służą monitorowaniu procesu nauczania. Struktura zarządzania procesem dydaktycznym jest formalnie zdefiniowana i przejrzysta oraz spełnia swoje zadania. Zdaniem Zespołu PKA niektóre procedury powinny być zmodyfikowane (ankieta studencka, hospitacja zajęć dydaktycznych) biorąc pod uwagę specyfikę kierunku.

Oceniając możliwości rozwoju wizytowanego kierunku należy stwierdzić, że kierunek ten nie należy do kierunków popularnych na rynku edukacyjnym. Obserwuje się jednak stałe zainteresowanie tym kierunkiem grupy kandydatów, pochodzących z reguły ze środowiska wiejskiego o ściśle sprecyzowanej ścieżce kariery, zazwyczaj związanej z prowadzeniem własnego gospodarstwa rolnego. Wymaga to od władz Wydziału bieżącego dostosowywania programu kształcenia do oczekiwań studentów. Zatem sprostanie tym wymaganiom będzie warunkiem stabilnego utrzymywania naboru na dotychczasowym poziomie.

W związku z wykazanymi w Raporcie z wizytacji uwagami dotyczącymi jakości kształcenia wskazane jest podjęcie przez władze Wydziału działań naprawczych w zakresie:

- modyfikacji efektów kształcenia dla studiów I i II stopnia, tak, aby efekty te nie były nadmiernie podobne,
- prowadzących takie zajęcia dydaktyczne jak: Chemia ogólna i nieorganiczna, Gospodarka przestrzenna, Ogrodnictwo, Marketing, Organizacja i ekonomika gospodarstw, Dystrybucja i stosowanie środków chemicznych ochrony roślin oraz Urządzanie terenów zieleni,
- udoskonalenia funkcjonujących procedur w ramach WSZJK, tak, aby były dostosowane do specyfiki kierunku oraz bardziej efektywne.

W odpowiedzi na raport Zespołu Oceniającego, zawartej w piśmie, które wpłynęło do Biura PKA w dniu 19 lutego 2015 r. władze Uczelni i Wydziału ustosunkowały się do wszystkich uwag i zaleceń zawartych w Raporcie z wizytacji. Poinformowały również o podjęciu natychmiastowych działań naprawczych na rzecz dalszego doskonalenia jakości

kształcenia na ocenianym kierunku studiów. W przedstawionej przez Władze Wydziału odpowiedzi nie kwestionowano ocen poszczególnych kryteriów.

W odpowiedzi na uwagi zawarte w kryterium 2 (cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji) zgodnie z sugestiami Zespołu Oceniającego kierunkowe efekty kształcenia zostały zmodyfikowane. Zróznicowano w tym względzie efekty dla poziomu studiów I i II stopnia, uzyskując dzięki temu odrębność i tożsamość studiów I i II stopnia (Załącznik 1 Opis zakładanych efektów kształcenia dla kierunku studiów „rolnictwo”). Efekty te zostały zatwierdzone na posiedzeniu RW w dniu 16.02.2015 r. Ponadto w ramach doskonalenia programów kształcenia decyzją RW została zlikwidowana specjalność Ekonomia produkcji rolniczej na studiach I stopnia. Poinformowano także, że na Uczelni trwają prace nad wdrożeniem zajęć na odległość przy pomocy platformy internetowej Platforma e-learningowa Moodle (załącznik 3). We wrześniu zostanie m.in. uruchomiony program uzupełniający wiedzę z chemii dla studentów I roku. W związku z podjętymi działaniami naprawczymi proponuje się podwyższenie oceny kryterium 2 z oceny „znacząco” na „w pełni”.

Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
	wyróżniająco	w pełni	znacząco	częściowo	niedostatecznie
cele i efekty kształcenia oraz system ich weryfikacji		X			

Władze Uczelni i Wydziału ustosunkowały się także do innych szczegółowych uwag zawartych w Raporcie, m.in.:

1. Skorygowano odniesienie efektów szczegółowych w przedmiotach takich jak: Statystyka matematyczna, Ekonomiczne aspekty dobrostanu zwierząt Polityka rolna do efektów kierunkowych i w związku z tym poprawiono matrycę pokrycia poszczególnych efektów kierunkowych.
2. Poprawiono zgodnie z zaleceniami Zespołu PKA sylabusy przedmiotów Agrobiznes a rozwój zrównoważony obszarów wiejskich, Agronomiczne aspekty intensyfikacji produkcji postęp technologiczny w rolnictwie, Przedsiębiorczość w agrobiznesie (załącznik 4 – zawiera poprawione sylabusy).
3. Uwzględniono uwagi Zespołu PKA dotyczące obsady zajęć z przedmiotów: Chemia ogólna i nieorganiczna, Gospodarka przestrzenna, Ogrodnictwo, Marketing, Organizacja i ekonomika gospodarstw i Urządzanie terenów zieleni. Zaproponowano osoby prowadzące przedmioty z dorobkiem adekwatnym do treści w/w przedmiotów (załącznik 5 Dorobek naukowy pracowników wskazanych do prowadzenia zakwestionowanych przedmiotów). Przedmiot Dystrybucja i stosowanie środków chemicznych ochrony roślin jest przedmiotem do wyboru i zostanie skreślony z listy przedmiotów.

4. Zostanie zorganizowane spotkanie dotyczące wymiany studentów w ramach programów Erasmus i MOST.
5. Wyjaśniono, że obecnie 20% członków RW stanowią studenci.
6. Rozpoczęto dyskusję nad zmianami w ankiecie studenckiej. Funkcjonująca obecnie ankieta będzie zmieniona i wdrożona od października 2015 r., w momencie wprowadzenia elektronicznego systemu zbierania danych.
7. Procedura hospitacji zajęć dydaktycznych na kierunku została zmodyfikowana (załącznik 6 Procedura hospitacji zajęć dydaktycznych). Zajęcia będą wizytowane przez Kierownika jednostki oraz przedstawiciela Komisji dydaktycznej lub innego nauczyciela wyznaczonego przez Dziekana. Zobowiązano także zespoły wizytujące do pisemnego uzasadnienia ocen wystawianych hospitolowanym nauczycielom.

Przewodnicząca Zespołu Oceniającego

Prof. dr hab. Grażyna Jaworska